

Sutra Wahini

czyli
strumień aforyzmów
o brahmanie

Bhagawan Śri Sathya Sai Baba

Sutra Wahini

czyli
strumień aforyzmów
o brahmanie

Stowarzyszenie Sathya Sai
Trzebież 2012

Tytuł oryginału:

Sutra Vahini (Stream of Aphorisms on Brahman)

© Sri Sathya Sai Sadhana Trust, Publications Division,
Prasanthi Nilayam, India – Pin Code 515 134, 2009

Tłumaczenie z języka angielskiego: Jolanta Carko

Współpraca: Kazimierz Borkowski, Ewa Serwańska,
Bogusław Posmyk, Agnieszka Baranowska

Przygotowanie do druku i redakcja: Ewa Serwańska,
Izabela Szaniawska

Skład: Jarosław Karwowski

Copyright © for the Polish edition:

Stowarzyszenie Sathya Sai,
ul. Osadników 29a, 72-020 Trzebież
www.sathyasai.org.pl

Zamówienia:

Księgarnia Wysyłkowa Organizacji Sathya Sai w Polsce
ul. Daliowa 8/15A, 30-611 Kraków, tel.: 503 628 213
e-mail: saiksiegarnia@gmail.com

Wydanie I, 2012

Wszelkie prawa zastrzeżone

ISBN: 978-83-86967-42-1

Copyright page in English – please find at the end of the book.

Spis treści

Uwagi do wydania angielskiego	7
Uwagi do wydania polskiego	9
Wstęp	11

Sutra Wahini czyli strumień aforyzmów o brahmanie

15

1. Athato brahmadzidźniasa

Następnie zgłębianie brahmana 24

2. Dźanmadjasja jathah

Brahman jest kosmicznym źródłem, mocą
i podstawą wszechświata 42

3. Śastra jonitwat

Źródłem wszelkiej wiedzy jest brahman . . . 58

4. Tat tu samanwajat

Wszystkie wedyjskie stwierdzenia mówią tylko
o brahmanie 66

5. Ikszater na asabdam

Nie materia, ale świadomość jest pierwotną
przyczyną stworzenia 74

6. Gaunasćet na, atma sabdat	
Pierwotnym istnieniem jest najwyższa jaźń, nie materia82
7. Hejatwa awaćanaćća	
Boska wola jest przyczyną wszystkich przyczyn90
8. Swa apjajat	
Dusza indywidualna rozptywa się w brahmanie98
9. Śrutatwat ća	
Wszechwiedzący brahman przyczyną wszechświata	104
10. Dźjotiśćaranabhidhanat	
Boska „światłość” i boskie „stopy”	112
11. Pranastathanugamat	
Brahman kosmicznym oddechem życia	116
12. Sarwatra prasiddhopadeśat	
Wszystko naucza o brahmanie	122
Słowniczek	125
Indeks słów i wyrażeń sanskryckich	145

Uwagi do wydania angielskiego

Niniejsze wydanie *Sutry Wahini* to poprawiona wersja poprzedniego. Skorygowano literówki, a niektóre zdania przeredagowano tak, by stały się bardziej zrozumiałe – oczywiście nie zmieniając treści. Długie akapity podzielono na krótsze w celu ułatwienia czytania.

Tam, gdzie było to możliwe, słowa sanskryckie zastąpiono angielskimi, aby uczynić tekst przystępnym dla Czytelników nie znających sanskrytu. Jednak z uwagi na to, że wiele słów w sanskrycie nie ma ścisłych odpowiedników w języku angielskim, pozostawiono słowa sanskryckie i umieszczono je w nawiasach za ich odpowiednikami angielskimi, zachowując w ten sposób ścisłość przekazu.

Niektóre słowa sanskryckie, takie jak *dharma*, *guru* czy *joga*, które obecnie często występują w literaturze w języku angielskim, a ich odpowiedniki można znaleźć w większości słowników, zostały użyte bez tłumaczenia, ale ich znaczenie podano w słowniczku znajdującym się na końcu książki.

Nowe wydanie wykonano w większym formacie, a dla polepszenia komfortu czytania zastosowano większą czcionkę.

Wydawca ma nadzieję, że nowe wydanie *Sutry Wahini* zostanie ciepło przyjęte przez wszystkich duchowych aspirantów.

Redaktor Naczelny
Sri Sathya Sai Sadhana Trust, Publications Division
Prasanthi Nilayam

Uwagi do wydania polskiego

Pracę nad wydaniem niniejszej książki rozpoczęliśmy kilka lat temu, w związku z czym z języka angielskiego tłumaczyliśmy wydanie wcześniejsze. Obecnie tekst polski dostosowaliśmy do nowego wydania angielskiego. Jednak pozostawiliśmy wszystkie słowa sanskryckie użyte w poprzedniej wersji ze względu na to, że na ogół nie mają one ścisłych odpowiedników w języku polskim. Mamy nadzieję, że wnikliwemu Czytelnikowi ułatwi to właściwe zrozumienie. Tłumaczenie słów sanskryckich podano w tekście, a ich znaczenie objaśnia umieszczony na końcu książki słowniczek. Opracowano także przypisy odnoszące się do znaczenia poszczególnych słów omawianych sutr.

Przy redagowaniu niniejszej książki korzystano z następujących źródeł:

Encyklopedia mądrości Wschodu, Warszawski Dom Wydawniczy 1997

Frédéric L., Słownik cywilizacji indyjskiej, t. 1 i 2, Wydawnictwo „Książnica” 1998

Upaniszady, Oficyna Literacka 1999

Mittwede M., Spirituelles Wörterbuch
Sanskrit-Deutsch, Sathya Sai Vereinigung 2003

[http://www.sathyasai.org/refs/vahiniglossary/
entries.htm](http://www.sathyasai.org/refs/vahiniglossary/entries.htm)

[http://www.sanskrit-lexicon.uni-koeln.de/scans/
MWScan/tamil/index.html](http://www.sanskrit-lexicon.uni-koeln.de/scans/MWScan/tamil/index.html)

http://www.swami-krishnananda.org/bs_1/bs_1.html

[http://www.hinduyuva.org/tattva-blog/2009/04/
introduction-to-vedanta/](http://www.hinduyuva.org/tattva-blog/2009/04/introduction-to-vedanta/)

Redakcja

Wstęp

Sutra to aforyzm, krótka sentencja przekazująca swe przesłanie w kilku zaledwie słowach. *Brahmasutry* wyjaśniają podstawowe zasady wedanty, nauki o naturze najwyższej rzeczywistości. Kontemplowanie ich sprawia, że odsłaniają najgłębsze duchowe tajemnice.

Obecnie wszędzie brakuje harmonii. Przemijający, zmienny świat potrzebuje duchowego przebudzenia – wiedzieli o tym twórcy wedanty. Pisma wedyjskie służą wskazówkami uwznioślającymi ludzką świadomość. Swym łagodnym blaskiem rozświetlają ciemność.

Człowiek odbiera fałszywy obraz świata – *kudarśan*. Fascynują go różne zjawiska, zarówno rzeczywiste, jak i nierzeczywiste. *Sudarśan*, czyli właściwe widzenie sprawia, że zaczyna on postrzegać cały stworzony wszechświat jako jedno istnienie. Osiągnięcie takiej świadomości to *moksha*, wyzwolenie. Celem życia istoty ludzkiej jest poznanie brahmana – jednej świadomości niepodzielonej, pierwotnej, absolutnej, najwyższej, nieograniczonej oraz rozpuszczenie się w niej.

W niniejszej książce zatytułowanej *Sutra Wahini – strumień aforyzmów o brahmanie* Bhagawan Śri Sathya Sai Baba zapalił światło brahmawidji – wiedzy (widji) o atmie-brahmanie (boskiej jaźni). Początkowo tekst ten zamieszczano w odcinkach w czasopiśmie *Sanathana Sarathi*. Bhagawan w swej nieskończonej miłości przekazał nam istotę *Brahmasutr* objaśniając 12 wybranych aforyzmów. Przesycone duchową mądrością boskie słowa Bhagawana uwznioślają i oświecają. Kąpiel w tym krystalicznym *Strumieniu aforyzmów* pozwala osiągnąć właściwe postrzeganie i obdarza najwyższą radością.

Bhagawan Baba mówi: „Jedynie wyższa wiedza umożliwia osiągnięcie głównego celu ludzkiego życia. Ta wiedza uświadamia człowiekowi, że nie jest on jedynie bezwolnym, nieczułym ciałem, lecz świadomością przejawiającą się jako ucieleśnienie sat-ćit-anandy – istnienia-świadomości-szczęśliwości. Każdy, kto pozna tę prawdę i doświadczy jej, uzyska wolność. Stanie się dźiwanmuktą, to znaczy wyzwolonym za życia. Na tym polega urzeczywistnienie wewnętrznej natury człowieka, czyli realizacja jego boskości.

Sutra Wahini

czyli
strumień aforyzmów
o brahmanie

Wszystkie śastry, czyli pisma święte, czerpią swą wartość i moc ze źródła – z Wed. Ustanawiają reguły i normy pozostające w harmonii z zasadami i celami określonymi w Wedach. Aby rozróżniać pomiędzy dobrem a złem, należy sięgać do śastr.

Wedy głosem Boga

Wedy określa się mianem *apuruszeja*, to znaczy nie pochodzące od człowieka. Wyloniły się z Boga i zostały „usłyszane” przez mędrców zdolnych rozpoznać boski głos. Mędrcy powtarzali boskie słowa swym uczniom, a ci – następnym. Proces przekazywania przez guru boskiej mądrości Wed trwał z pokolenia na pokolenie i pozostał niezmienny do dziś.

Sednem Wed są Upaniszady zawierające istotę nauk wedyjskich, a esencję Upaniszad stanowią *Brahmasutry* i *Bhagawadgita*. Te święte teksty to *Prasthanatraja*, to znaczy trzy podstawowe teksty nauk duchowych. Ponieważ były one przekazywane przez guru ustnie, wraz z Wedami zostały nazwane śruti, czyli usłyszane.

Tylko wyższa wiedza umożliwia osiągnięcie głównego celu ludzkiego życia. Ta wiedza uświadamia człowiekowi, że nie jest bezwolnym, nieczułym ciałem, lecz świadomością przejawiającą się jako ucieleśnienie sat-čit-anandy, czyli istnienia-świadomości-szczęśliwości. Każdy, kto pozna tę prawdę i doświadczy jej, uwolni się od adźniany – niewiedzy. Stanie się dźiwanmukta, czyli wyzwolonym za życia.

Jedynie wyrzeczenie prowadzi ku nieśmiertelności

Kajwalja-upaniszada głosi:

*Na karmana na pradźaja dhanena tjagena eke
amritattwam anasuh –*

nie czyn, nie ludzka potęga ani bogactwo, lecz
jedynie wyrzeczenie prowadzi ku nieśmiertelności.

Na karmana – nie w rezultacie czynu. Słowo czyn odnosi się tu do rytuałów, takich jak składanie ofiar, palenie świętego ognia, ślubowanie, dobroczytność, wspieranie świętych projektów, pielgrzymki, rytualne kąpiele w rzekach i morzu. Żadne z tych czynności nie zapewniają mokszy, czyli wyzwolenia, nie odsłaniają kurtyny niewiedzy.

Na pradźaja – nie dzięki ludzkiej mocy. Nie zapewnia wyzwolenia żadna moc ludzka, to znaczy autorytet, władza, umiejętności czy inteligencja pozwalające

manipulować ludźmi lub zdarzeniami, ani też sława, wysoka pozycja, urok osobisty, doskonałe zdrowie czy szczęście, ani rodzina obdarzona wieloma potomkami.

Na dhanena – nie dzięki bogactwu. Wspomniane wyżej czyny, czyli karma (składanie ofiar, rytuały) oraz władza zwykle przypadają w udziale ludziom mającym, gdyż ubodzy nie mają możliwości takiego działania czy sięgnięcia po władzę. *Kajwalja-upaniszada* głosi, że dźniana, czyli duchowa mądrość, nie ma nic wspólnego z dhaną – zamożnością, a do wyzwolenia prowadzi dźniana. Tak więc mokszy nie można nabyć za żadne dobra materialne. Te dobra nie są środkiem, za pomocą którego osiąga się wyzwolenie.

Zatem co jest takim środkiem? Odpowiedź brzmi:

Tjagena eke amritattwam anasuh –

jedynie wyrzeczenie prowadzi ku nieśmiertelności.

Dźagat – świat przedmiotów jest nieprawdziwy i w rzeczywistości nie istnieje. Trzeba porzucić błędne przekonanie, że jest on prawdą. Dźniana to zrozumienie, że świat jest projekcją, odbiciem umysłu na tym, co naprawdę istnieje. Chociaż dźagat wydaje się rzeczywisty, należy wiedzieć, że to tylko złudzenie i porzucić tęsknotę za przyjemnościami czerpanymi z przedmiotów doczesnych; one pojawiają się i kuszą, zarówno w tym życiu, jak i w kolejnych. Człowiek stanie się wolny dopiero wówczas, gdy wyrzeknie

się wszelkich przywiązań i pragnień. Adźnianę, czyli fałszywą wiedzę może unicestwić tylko znajomość atmy – boskiej jaźni. Gdy fałszywe przekonania znikną, zniknie również smutek stanowiący konsekwencję angażowania się w sukcesy i porażki samsary – zmiennego świata.

Ludzkość jest ucieleśnieniem szczęśliwości

Upaniszady uczą, że karma, to znaczy działanie, na przykład rytuały i obrządków, nie usuną adźniany ani dukhy, czyli niewiedzy i smutku. Współczesny człowiek zapomniał, kim naprawdę jest. Uważa, że jest ciałem, zmysłami, itd. Jego ciało i zmysły gonią za przyjemnościami doczesnymi, a człowiek sądzi, że to on ich pragnie. Ulegając temu błędnemu przekonaniu stara się spełnić żądania zmysłów. Ludzi się wierząc, że jeśli tylko zaspokoi ciało i zmysły, zapewni sobie anandę – błogość. Jednak nie zaznaje jej. Przeciwnie, doświadcza rozczarowań, porażek i nie-szczęść. Zbiera żniwo smutku, a nie radości.

Przyjemności doczesne ostatecznie przynoszą mu gorycz. Dlatego człowiek musi zostać naprowadzony na właściwą drogę do anandy. Skąd może czerpać błogość? Nie znajdzie jej w przedmiotach zewnętrznego świata, gdyż płynące z nich przyjemności niosą w sobie również i żal.

Upaniszady, *Brahmasutry* i *Bhagawadgita* – te trzy podstawowe teksty prowadzą do najwyższej mądrości i objaśniają prawdę, że istota ludzka jest ucieleśnieniem anandy.

Metody poznawania prawdy

Uchwycenie znaczenia aforyzmów składających się na *Brahmasutry* jest zadaniem trudnym. Bez odpowiednich kwalifikacji nie można ich zrozumieć.

O jakie kwalifikacje tu chodzi? Święte księgi mówią o czterech *sadhanach*¹ jako czterech warunkach niezbędnych dla poznania prawdy o własnej jaźni. Jeśli ktoś je wypełni, znaczenie aforyzmów stanie się dla niego oczywiste.

Brahmasutry znane są również jako *śaririka śastra* lub *wedanta darśana*. *Śarira* znaczy ciało. *Śaririka* to składniki ucieleśnionej atmy – ego, zmysły, itd. Słowo *śastra* znaczy tu dogłębne badanie ich natury. Śastry uczą, że brahman – kosmiczna jaźń, jest podstawą, na którą nałożone jest całe stworzenie oraz że prawdziwą naturą człowieka jest ananda.

Wróćmy teraz do nazwy *wedanta darśana*. Wyraz *darśana* znaczy widzenie, postrzeganie. Słowo to

¹ chodzi tu o *sadhanačatusztaję* – cztery następujące warunki: równowaga, samokontrola, panowanie nad zmysłami oraz wytrwałość. [przyp. ES]

sugeruje dostrzeganie, czyli doświadczanie prawdy. Darśany są powszechnie znane. Ich twórcy byli wielkimi mędrkami obdarzonymi zrozumieniem. *Sankhja darśana* została założona przez Kapilę, *njaja darśana* – przez Gautamę, *wajśeszika darśana* – przez Kanadę, *purwa mimansa* – przez Dźajminiego, a twórcą *uttara mimansy* był Wjasa, kompilator *Wed*. Mędrzy wierzą, że Kapila i Wjasa byli niepełnymi inkarnacjami samego Pana Wisznu. *Brahmasutry* Wjasy potwierdzają *uttara mimansę* i *wedanta darśanę*.

Techniki przedstawiania prawdy

Aby objaśnić prawdy wedyjskie, w *Brahmasutrach* zastosowano technikę zaprzeczania – *purwapaksza* i wnioskowania – *siddhanta*. Aforyzmy rozpatrują przeciwstawne punkty widzenia, aby usunąć wszelkie możliwe wątpliwości co do słuszności i znaczenia stwierdzeń zawartych w *wedancie* i *Upaniszadach*. Ciało traktowane jest tu jako *upadhi*, to znaczy ubranie osoby, czyli *dźiwatmy*. *Brahmasutry* odsłaniają prawdę o *dźiwatmie*. Z tego względu noszą nazwę *wedanta darśana* – widzenie najwyższej prawdy.

Tekst zawiera 555 *sutr*. Niektóre szkoły twierdzą, że jest ich 449. Słowo *sutra* znaczy wyrażenie, które w kilku zaledwie słowach ujawnia bardzo głębokie znaczenie.

Poszukiwanie prawdy najwyższej

Pojęcie *mimansa*, używane w starożytnej filozofii indyjskiej, oznacza wniosek uzyskany po rozpatrzeniu i dokładnym zbadaniu zagadnienia, konkluzję uznaną za właściwą po dogłębnym rozważeniu wszelkich wątpliwości i wariantów.

Wedy zgłębiają dwa pojęcia: dharmy i brahmana. *Purwa mimansa* zajmuje się karmą, czyli działaniem – obrządkami i rytuałami składającymi się na dharmę. *Uttara mimansa* traktuje o brahmanie kładąc nacisk na dźnianę – zrozumienie płynące z doświadczenia.

Purwa mimansa rozpoczyna się aforyzmem:

Athato (atha ato) dharmadźidźniasa –
następnie, teraz zgłębianie dharmy.

Natomiast pierwszym zdaniem *uttara mimansy* jest aforyzm:

Athato (atha ato) brahmadźidźniasa –
następnie, teraz zgłębianie brahmana.

Świadomości brahmana nie można uzyskać za środki materialne ani przez wyrzeczenie się majątku. Nie zapewni jej również czytanie świętych tekstów, władza, tytuły akademickie czy dyplomy, ani też składanie ofiar czy wykonywanie rytuałów.

Ciało przypomina kopiec, wewnątrz którego znajduje się nora – jest nią umysł. W tej norze kryje się wąż – adźniana, niewiedza. Węża nie można zabić stosując kamja karmę, czyli działanie mające na celu zadowolenie. Jediną bronią, jaką można go zgładzić, jest dźniana.

Śraddhawan labhate dźniamam – jedynie osoba posiadająca śraddhę może dostać dźniamy. Śraddha to niezachwiana wiara w przekaz świętych tekstów.

1

Athato (atha ato) brahmadzidźniasa²

Następnie zgłębianie brahmana

Zaledwie kilkoma słowami sutra przekazuje wiele znaczeń, głębię o najwyższej doniosłości. *Brahmasutry* tworzą naukę wedanty. Zebrały różnobarwne kwiaty ze wszystkich Upaniszad i połączyły je z sobą tworząc wspaniałą girlandę. Każdą sutrę można rozwinąć i tłumaczyć na wiele sposobów, zależnie od stopnia zrozumienia, wiary, hierarchii wartości, doświadczenia i upodobań.

Tęsknota za poznaniem

Athato (atha ato) brahmadzidźniasa – następnie zgłębianie brahmana to pierwsza sutra. Początkowe słowo *atha* ma wiele znaczeń, ale w tej sutrze najlepiej

² *atha*: teraz, następnie, w następstwie; *ato*: ponieważ; *brahmadzidźniasa*: pragnienie świadomości brahmana (pragnienie zgłębiania natury brahmana). [przyp. ES]

tłumaczy je wyrażenie *następnie, w następstwie*. W następstwie czego? – nasuwa się pytanie. Oczywiście wyrażenie to odnosi się do brahmadzidźniasy, tęsknoty za zrozumieniem natury brahmana. Zatem słowa te znaczą: „Po pojawieniu się tęsknoty za poznaniem brahmana”. W jaki sposób rodzi się taka tęsknota? Pojawia się w umyśle w rezultacie nabycia odpowiednich kwalifikacji. Tak więc słowo *następnie* znaczy tu *po uzyskaniu odpowiednich kwalifikacji*.

Kwalifikacje niezbędne dla poznania brahmana

Aby poznać brahmana, trzeba studiować wedantę. Jednak samo tylko studiowanie nie zaspokoi dzidźniasy – pragnienia poznania.

Wśród warunków niezbędnych do poznania brahmana najważniejsza jest wiweka, rozróżnianie pomiędzy przemijającym a wiecznym – innymi słowy odkrycie, że jedynie atma istnieje ponad czasem, a wszelkie przedmioty postrzegane przez zmysły, na przykład przez zmysł wzroku itd., są nietrwałe. Tylko atma nie zmienia się. Tylko ona jest nitja satją – prawdą istniejącą ponad czasem. Trzeba wytrwałych dociekań, by nabyć takiego niezachwianego przekonania i umocnić się w nim.

Drugim warunkiem jest *ihamutra phala bhoga wiragah* – wyrzeczenie się pragnienia korzystania z owoców swych czynów, zarówno w tym, jak i w przyszłym życiu. Drogą rozumowania trzeba dojść do przekonania, że radość i smutek są nietrwałymi uczuciami zanieczyszczającymi umysł, a wszystkie przedmioty istnieją tylko chwilowo, przemijają i pozostawiają po sobie smutek. W rezultacie takiego zrozumienia w umyśle pojawi się nieprzywiązanie – wajragja. Nieprzywiązanie nie polega na porzuceniu domu, rodziny, żony i dzieci oraz oddaleniu się do pustelni, ale na uświadomieniu sobie, że dżagat – świat zewnętrzny, jest przemijający, a taka świadomość pozwoli uwolnić się od poczucia *ja* i *moje*.

Trzecim warunkiem jest posiadanie sześciu cnót. Są nimi: sama (panowanie nad umysłem), dama (panowanie nad ciałem i zmysłami), uparati (wycofanie zmysłów i umysłu ze świata zewnętrznego), titiksha (cierpliwość, umiejętność znoszenia różnych kolei losu), śraddha (niezachwiana wiara) i samadhana (równowaga umysłu).

Sześć podstawowych cnót

Sama (panowanie nad umysłem)

Bardzo trudno jest zapanować nad umysłem. Umysł zarówno zniewala, jak i uwalnia. Stanowi połączenie radżasu i tamasu – namiętności oraz niewiedzy, ciemności. Łatwo ulega zanieczyszczeniu. Ukrywa prawdziwą naturę przedmiotów, nadając im formy i wartości według własnych upodobań. Dlatego też konieczne jest regulowanie działalności umysłu.

Umysł posiada dwie właściwości. Pierwszą z nich jest pogoń za zmysłami. Podążanie za którymkolwiek ze zmysłów sprowadza nieszczęście. Aby naczynie z wodą opróżniło się, wystarczy tylko jeden otwór, nie potrzeba dziesięciu. Podobnie jest ze zmysłami. Człowiek traci wolność, gdy nie panuje choćby nad jednym zmysłem. Dlatego musi opanować je wszystkie.

Drugą właściwością umysłu jest to, że może on poszerzyć swe możliwości dzięki odpowiednim praktykom, takim jak dhjana – medytacja, dżapa – powtarzanie imienia Boga, bhadżany – śpiewanie nabożnych pieśni i pudża – rytualne oddawanie czci Bogu. Wzmocniony i wyćwiczony w ten sposób umysł może pomagać lub szkodzić. Zatem nabytą na ścieżce duchowej moc umysłu należy wykorzystywać w dobrych celach

i nad nią panować. Zmysłami powinien kierować intelekt – buddhi, a nie umysł – manas. Wtedy dopiero możliwy będzie duchowy postęp.

Manas, czyli umysł jest jedynie kłębkim myśli, życzeń i pragnień. Gdy rodzi się w nim nowa myśl, pragnienie lub życzenie, intelekt, czyli buddhi, powinien ocenić ich wartość i słuszność – czy są dobre czy złe, pomogą czy zaszkodzą, dokąd prowadzą i czym się skończą. Jeżeli umysł nie podporządkuje się takiemu rozróżnieniu, znajdzie się na ścieżce wiodącej do zniszczenia, natomiast jeśli będzie słuchał głosu intelektu, podąży ścieżką właściwą.

Istota ludzka posiada trzy ważne instrumenty rozwoju: intelekt, umysł i zmysły. Gdy umysł staje się niewolnikiem zmysłów, człowiek wpada w pułapkę i coraz bardziej się zniewala. Ten sam umysł kierowany przez intelekt może sprawić, że człowiek uświadomi sobie rzeczywistość – atnę w swym wnętrzu. Stąd stwierdzenie, że umysł prowadzi albo do zniewolenia, albo do wyzwolenia.

Dama (panowanie nad ciałem i zmysłami)

Drugą z sześciu cnót jest dama – panowanie nad ciałem i zmysłami. Można ją osiągnąć jedynie drogą sadhany, czyli ćwiczeń duchowych. Nie należy tracić cennego czasu na zajęcia bezużyteczne, a ponadto

trzeba zawsze być czujnym. Narządy poznania, działania oraz ciało należy zaprząć do właściwych, szlachetnych zadań, aby wciąż były zajęte, gdyż wówczas nie ogarnie ich tamas. Ponadto każdy czyn musi mieć na celu dobro ogółu. Jeśli człowiek skupi się na zadaniach stanowiących swadharmę, czyli jego własną dharmę, wówczas ta praca stanie się sadhaną – praktyką duchową dla ciała i zmysłów.

Uparati (wycofanie zmysłów i umysłu ze świata zewnętrznego)

Trzecią cnotą, jakiej człowiek musi nabyć, jest uparati – wycofanie zmysłów i umysłu ze świata zewnętrznego. To stan, w którym umysł trwa ponad i poza przeciwieństwami takimi jak radość i smutek, sympatia i niechęć, dobro i zło, pochwała i nagana, które wzburzają i poruszają zwykłych ludzi. Nad tymi powszechnie doznawanymi emocjami i ocenami można zapanować lub pozbawić je znaczenia drogą duchowych ćwiczeń oraz intelektualnego dociekania. W ten sposób można uwolnić się od presji przeciwieństw i osiągnąć równowagę oraz stałość umysłu.

Aby nabyć uparati, w codziennym życiu należy unikać angażowania się w podziały, a także przywiązywania się do tego wszystkiego, co różni. Trzeba też przestać utożsamiać się z kastami – braminami, kszatrijami,

wajśjami i śudrami, z gotrami, to znaczy z klanami rodzinnymi, z etapami życia – dzieciństwem, młodością, wiekiem dojrzałym i starością, jak również z płcią. Gdy człowiek odrzuci te wszystkie etykiety i silnie zakorzeni się w rzeczywistości atmicznej, osiągnie stan prawdziwego wycofania.

Nie patrz na świat fizycznymi oczami. Patrz okiem atmy, czyli postrzegaj świat jako przejawienie paramatmy – jaźni najwyższej. Wówczas przekroczysz horyzont dwoistości i wejdiesz w przestrzeń jedności. W przestrzeni dwoistości Jedno doświadczane jest jako wielość, ponieważ przejawia się ono w różnych formach, którym człowiek przypisał różne nazwy. To skutek gry umysłu. Uparati sprzyja badaniu wewnętrznemu – niwrittii, a nie poszukiwaniom i działaniom zewnętrznym – prawrittii. Równolegle do drogi niwrittii biegnie ścieżka dźniani – dociekania intelektualnego, a równolegle do drogi prawrittii – ścieżka karmy, czyli działania bezinteresownego.

Święte czynności ustanowione w Wedach, takie jak rytuały czy ofiary, nie zapewniają mokszy – uwolnienia z więzów narodzin i śmierci. Pomagają jedynie oczyścić świadomość. Mówi się, że wznoszą one człowieka do nieba; ale niebo to także niewola, bo nie jest dane na wieczność.

Prawdziwą wolność, jaką przynosi uświadomienie sobie prawdy o własnej jaźni, można zdobyć tylko

przez śrawanę – słuchanie guru, mananę – rozmyślanie o tym, co zostało usłyszane, i nididhjasanę – medytowanie nad znaczeniem i słusnością wysłuchanych nauk. Z nauk guru czerpać będą korzyść jedynie ci, którzy opróżnili swe umysły z pragnień. Inni nie skorzystają z tego prowadzenia. Ci, którzy oczekują owoców swoich czynów, niech nadal angażują się w działanie, dopóki ich świadomość nie ulegnie oczyszczeniu. Jednak gdy to nastąpi, ich zaangażowanie straci znaczenie. Aby nie ulegać wpływom przeciwności, czyli przyciąganiu i odpychaniu, konieczna jest nieustanna świadomość atmy jako wszechprzenikającej i wypełniającej sobą wszystko.

Titiksha (cierpliwość, umiejętność znoszenia różnych kolei losu)

Czwartą cechą jest titiksha, umiejętność znoszenia różnych kolei losu, dzięki której nie doświadcza się cierpienia związanego ze smutkiem lub stratą, niewdzięcznością lub niegodziwością innych. Człowiek posiadający tę cechę pozostaje szczęśliwy i spokojny, ponieważ wie, że wszystko, co go spotyka, jest konsekwencją jego własnych czynów, a tych, którzy wydają się być winni jego nieszczęść, traktuje z życzliwością jak przyjaciół i sprzymierzeńców. Nie odpląca pięknym za nadobne ani nie życzy im źle. Z pogodą ducha cierpliwie znosi wszystkie ciosy.

Naturalną ludzką reakcją na zadaną ranę jest zranic przeciwnika, na krzywdę – odpłacić krzywdą, na obrazę – obrazą. Jednak takie zachowania charakteryzują tych, którzy znajdują się na ścieżce prawritti – uwikłania w świat doczesny. Ci, którzy pragną podążać ścieżką wewnętrzną wiodącą do uwznioślenia i oczyszczenia – niwritti, powinni unikać tego rodzaju zachowań.

Odpłacanie krzywdą za krzywdę, bólem za ból, obrazą za obrazę zwiększa jedynie ciężar karmy, którą przyjdzie spłacać w następnych wcieleniach. Te karmiczne obciążenia określa się jako agami – przyszłe. Nikt bowiem nie ucieknie przed konsekwencjami swoich myśli, słów i czynów. Odpłacanie złem za zło nie zmniejszy brzemienia karmy, lecz przeciwnie, powiększy je. Zemsta może przynieść chwilową ulgę i zadowolenie, ale w przyszłości sprowadzi cierpienie. Tak więc titiksha sprawia, że człowiek zawsze odplaca dobrem na zadawane mu rany.

Śraddha **(niezachwiana wiara)**

Śraddha to piąta cnota – niezachwiana wiara w śastry, czyli święte pisma i zawarte w nich zasady moralne, a także pokładanie ufności w atmie i w guru. Ufność jest oznaką śraddhy.

Śastry służą temu, by zapewnić światu pokój i pomyślność, a ludzkości duchową doskonałość – tak

doniosłe jest ich zadanie. Instruuja, jak te cele osiągnąć. Zatem człowiek musi zawierzyć świętym pismom, guru i starszym.

Guru zasługują na cześć, gdyż wskazują drogę spełnienia – śrejomargę. Powinni oni przekazywać ludziom sarwa dźiwatmajkja dźnianę, to znaczy wiedzę o tym, że we wszystkich istotach obecna jest jedna i ta sama atma. Ci, którzy posiadają śradhdę, osiągną ten rodzaj dźniany. Muszą jednak całkowicie zawierzyć śastrom i guru oraz bez najmniejszych odstępstw żyć według tej wiary.

Samadhana (równowaga umysłu)

Szóstą cnotą jest samadhana. Trzeba mieć pełne przekonanie, że wiedza ujawniona w śastrach oraz nauki guru to jedno i to samo. Intelpekt winien polegać na atmie i w każdych okolicznościach czerpać inspirację z atmy. Aspirant duchowy powinien być przywiązany jedynie do niezmiennej świadomości kosmicznej. Wszystkie jego czyny winny służyć jednemu tylko celowi – zadowoleniu Boga. Musi on bezwarunkowo wierzyć w zapisaną w śastrach prawdę, że każda istota jest częstką najwyższej boskości. Aby utwierdzać się w takiej wierze i umacniać ją, powinien wszystkie istoty traktować jednakowo. Szósta cnota nazywana jest też sadhana sampat – klejnotem duchowego wysiłku.

Reasumując, trzecim warunkiem niezbędnym do poznania brahmana jest posiadanie sześciu cnót, a mianowicie: samy, damy, uparati, titiksy, śradddy i samadhany.

Mumukszutwa (pragnienie wyzwolenia)

Mumukszutwa to pragnienie wyzwolenia, mokszy. Tej tęsknoty nie wzbudzą w człowieku dobra materialne ani kosztowne wykształcenie, dobrobyt ani potomstwo, wykonywanie rytuałów zalecanych przez święte księgi ani dobroczynność, ponieważ moksha – wyzwolenie od smutku i osiągnięcie stanu błogości to rezultat zwycięstwa nad adźnianą, niewiedzą.

Człowiek może poznać śastry wraz ze wszystkimi komentarzami ekspertów, może zjednać sobie wszystkich bogów przez oddawanie im czci i odprawianie zalecanych rytuałów – a mimo to nie dostąpi wyzwolenia, gdyż wszystkie takie praktyki mają na celu osiągnięcie pewnych korzyści, ale nie zapewniają nabycia dźniani, najwyższej wiedzy. Do wyzwolenia wiedzie jedynie wiedza.

Gdyby ktoś zgromadził wszystkie niezbędne produkty, a nie miałby ognia, czy przyrządziłby ciepły posiłek? Podobnie, bez atmadźniani – świadomości, że jedyną rzeczywistością jest atma, nie można osiągnąć wyzwolenia. Niektórzy sądzą, że dostąpią mukti, jeśli

wykąpią się w świętej rzece. W takim razie co powiedzą o rybach i innych stworzeniach, które całe życie spędzają w takich rzekach!? Jeśli wierzą, że moksę uzyskuje się w rezultacie przebywania przez długie lata w górskiej grocie, czy sądzą, że myszy i dzikie zwierzęta też ją osiągają? Gdyby wyzwolenie przychodziło w wyniku ascetycznych praktyk, takich jak odżywianie się korzonkami i bulwami oraz żucie liści dla wzmocnienia ciała, zdobywałyby je kozy i świnie. A skoro wyrazem ascezy miałyby być pokrycie ciała popiołem, to błogostanu powinny oczekiwać także psy i osły, ponieważ często tarzają się w popiele. Takie wierzenia i praktyki świadczą o braku zrozumienia. Aby dostąpić wyzwolenia, trzeba skoncentrować się na osiągnięciu atmadźniani – wiedzy o wiecznej, wszechogarniającej atmie.

Słowo *atha*, którym rozpoczyna się pierwsza sutra, znaczy *w następstwie*. Bliższe zbadanie wykazało, że poznanie brahmana może nastąpić dopiero po osiągnięciu wiweki – zdolności rozróżniania, wajragji – nieprzywiązania, sześciu cnót oraz mumukszutwy – pragnienia wyzwolenia.

Powód zgłębiania brahmana i bezskuteczność samego tylko rozumowania

Następne słowo to *ato*. Tutaj zgłoskę *t* wymawiamy miękko (*to*), w przeciwieństwie do pierwszego wyrazu, gdzie na niej leżał akcent. *Ato* znaczy z *tego powodu*. Należy zatem zastanowić się, z jakiego powodu.

Z takiego powodu, że ani studiowanie śastr, ani badanie przedmiotów materialnych, ani odprawianie rytuałów, ani uczenie się na przykładzie innych nie umożliwia uzyskania świadomości Najwyższego – brahmana.

Przedmioty i osoby, obrzędy i czyny są przemijające; ulegają rozpadowi i zanikają. Czyny w najlepszym wypadku pomagają oczyścić umysł – to wszystko. Karma, czyli działanie, nie uwalnia od podstawowej niewiedzy ani też nie wznosi do poziomu świadomości brahmana. Trzeba być świadomym tego ograniczenia, aby stać się godnym zgłębiania tajemnicy brahmana – źródła i istoty wszechświata.

A zatem pierwsza sutra przekazuje następującą naukę: ci, którzy pragną poświęcić życie zgłębianiu wiedzy o atmie – swojej prawdziwej jaźni, muszą osiąść najwyższe cnoty oraz zawsze postępować w sposób boski. Żadna wiedza nie przewyższy cnót charakteru.

Mówiąc prawdę, charakter to potęga. Zatem kryształowy charakter jest niezbędny dla tych, którzy pragną osiągnąć wyższą wiedzę. Ten warunek podkreślają wszystkie religie głosząc, że charakter nie jest specjalnym wymogiem, lecz stanowi podstawę duchowego życia i postępowania. Stosowanie tej zasady w życiu nikomu nie zaszkodzi, a ponadto zapewni nabycie boskich cnót.

Doniosłe znaczenie kryształowego charakteru

Cnoty to najefektywniejszy środek oczyszczający wszystkie poziomy świadomości, bowiem człowiek, który je posiada, zawsze wie, co i w jaki sposób należy czynić. Jedynie ci, którzy zasłużyli na dobry los, mogą liczyć na doskonałość w sztuce rozróżniania. Kierowanie się tą umiejętnością jest niczym tratwa, na której można przepłynąć ocean zmian i lęku – bhawa sagarę. Jedynie człowiek cnotliwy osiągnie wyzwolenie. Działanie, w jakie będzie musiał się jeszcze angażować, nie wywrze nań żadnego wpływu pod warunkiem, że pozostanie wierny cnotcie. Taki człowiek może osiągnąć jedność z brahmanem, ucieleśnieniem najwyższej szczęśliwości.

Tam, gdzie naucza się o brahmanie, nie ma miejsca dla tych, którzy nie posiadli szlachetnego charakteru,

choćby odprawiali rytuały wedyjskie i składali ofiary, dogłębnie poznali święte księgi i nauczali mądrości Wed, ich interpretacji, a także związanych z nimi dziedzin wiedzy, choćby cieszyli się wszelką pomyślnością, dobrami materialnymi i dostatkiem pożywienia. Oto lekcja przekazana przez tę sutrę.

Równowaga umysłu, tak istotna dla rozwoju duchowego, pojawia się dopiero wtedy, gdy buddhi, czyli intelekt, uwolni się od złudnych przywiązań i uwikłania. Dopóki zakłócają one spokój, intelekt nie podąży za brahmanem. Dlaczego? Otóż cnota to tylko inna nazwa intelektu posłusznego głosowi atmy – prawdziwej jaźni. Tylko ten, kto posiada taki intelekt, może osiągnąć świadomość atmy, czyli własnej prawdy. A gdy wzniesie się do poziomu świadomości atmicznej, nigdy już nie ulegnie złudzeniu ani pragnieniom.

Wyrzeczenie się przywiązania do *ja i moje*

Pragnienie i przywiązanie do pożądanых przedmiotów, a także obawa przed ich utratą, charakteryzują jaźń indywidualną, a nie atnę – boską jaźń zamieszkującą ciało. Poczucie *ja i moje* oraz emocje, takie jak pożądanie czy gniew, powstają w ciele i umyśle. Prawdziwa cnota może przejawiać się dopiero wtedy, gdy człowiek wzniesie się ponad cało i umysł.

Poczucie *ja czynię i ja doświadczam* wydaje się należeć do atmy, ale tak nie jest; atma nie ma z tymi odczuciami nic wspólnego. Przedmioty odbijają się w zwierciadle jako obrazy, ale te odbicia nie mają żadnego wpływu na lustro – jego tafla pozostaje nietknięta. Podobnie, człowiek cnotliwy może być zmuszony do odgrywania pewnych „brudnych ról” na skutek czynów popełnionych w poprzednich wcieleniach, ale to nie przyćmi jego natury ani działalności. Podstawowymi atrybutami dźwi, czyli istoty ludzkiej, są czystość, spokój i radość. Dźwi tryska tymi przymiotami.

Ptak potrzebuje dwóch skrzydeł, żeby fruwać w przestrzeniach. Człowiek potrzebuje dwóch nóg, aby się poruszać. Aspirant duchowy pragnący osiągnąć moksę, wolność, potrzebuje wyrzeczenia i mądrości – wyrzeczenia się ziemskich pragnień oraz mądrości polegającej na byciu świadomym atmy. Ptak z jednym skrzydłem nie wzbije się w powietrze. Podobnie człowiek, który zdobył mądrość, ale nie posiadał cnoty wyrzeczenia lub też uzyskał wyrzeczenie, ale brakuje mu mądrości, nie sięgnie najwyższej jaźni, brahmana. Poczucie *moje* to kajdany złudnego przywiązania. Jak długo można kurczowo trzymać się przedmiotów uważanych za własne? Wcześniej czy później każdy będzie musiał porzucić je i odejść z pustymi rękami – to jest nieuchronne.

Trzeba przeprowadzić dogłębną analizę natury swych związków oraz sztucznych przywiązań i jak najszyb-

cięj je porzucić. Oto lekcja wyrzeczenia, jakiej udziela świat zewnętrzny. Przywiązanie rodzi lęk i egoizm. Tylko niemądrzy poddają się doczesnym upodobaniom. Mądrzy nigdy nie ulegną pokusie takich pragnień. Wszystko jest przelotne, przelotne. Wszystko przemija, przemija. Dlatego mądrzy pragną poznać odwieczną prawdę i zyskiwać przymioty nieprzemijające, atmiczne. Tacy ludzie są godni zjednoczenia się z brahmanem.

2

Dźanmadjasja (dźanmadi asja) jathah³

Brahman jest kosmicznym źródłem,
mocą i podstawą wszechświata

Dźanmadjasja (dźanmadi asja) jathah – brahman jest przyczyną powstania, istnienia i rozpadu wszechświata. Słowo *jathah* – „tamto, z którego”, odnosi się do brahmana; *asja* – „tego”, odnosi się do prapańci – widzialnego wszechświata składającego się z pięciu żywiołów, a *dźanmadi* – „narodziny itd.” – do powstania, istnienia i rozpadu wszechświata.

Należy rozumieć *tamto* jako brahmana stanowiącego przyczynę tworzenia – *srishti*, podtrzymywania – *sthiti* i rozpadu – *pralaji* całego widzialnego kosmosu. Z brahmana wyłonił się *dźagat*, czyli wszechświat – zmienny, pozornie rzeczywisty wytwór umysłu mającego zdolność wizualizacji. W tym wszechświecie

³ *dźanmadi*: narodziny, itd.; *asja*: tego (świata); *jathah*: z którego (tamto, z którego). [przyj. ES]

nieustannie zachodzą zmiany, jednak brahman podtrzymuje jego uporządkowaną strukturę. Ostatecznie całe stworzenie roztapia się lub rozplywa w brahmanie. Zatem czy można zaprzeczyć istnieniu czegoś, co projektuje cały wszechświat i zarządza nim? W trzech fazach istnienia dźagatu (tworzenia, istnienia i rozpadu) można rozpoznać nie tylko ustalony porządek rzeczy – nijathi i wszechogarniającą mądrość, ale także moc tworzenia uludy – adźnianawritti.

Brahman – jedyna odwieczna prawda

Dużo wiemy o naturze kosmosu, przy czym instrumentem naszego poznania są oczy. Uczeni dokonują wielu odkryć, ale posługują się umysłem. Opisują i analizują przedmioty takie, jakie one są w danej chwili. Jednak jak długo będą trwać w postaci, w jakiej istnieją obecnie? Przecież w każdej chwili zachodzą w nich zmiany. Chociaż wszystkie przedmioty zmieniają się, to jednak człowiek jest świadom, że istnieje prawda, która nie zmienia się nigdy. Ten niezmienny pierwiastek to podstawa, na tle której zachodzą trzy procesy – tworzenia, podtrzymywania i rozpadu. Ta podstawa to brahman – nieruchomy, jeden jedyny, odwieczna podstawa, satja, czyli prawda.

Można nie chcieć przyjąć do wiadomości tego faktu i wątpić, ponieważ brahman, podstawa wszelkiego stworzenia, pozostaje niedostrzegalny, natomiast widzialne są ciągle zmieniające się formy wraz z przypisanymi im nazwami.

Co się dzieje, gdy nocą spoglądasz na suchy pień drzewa? Sądzisz, że widzisz ducha lub dziwaczną postać. Pień tym nie jest, a jednak tak go postrzegasz. Przyczyną błędnego postrzegania jest ciemność. Sprawia ona, że oglądany przedmiot bierzesz za inny. W ciemności, jaką rozpościera błędna percepcja zwana mają, pierwotna przyczyna – brahman, ulega przesłonięciu i staje się niepoznawalna, natomiast widocznym jawi się nałożony wszechświat. Tę błędną percepcję koryguje i przekształca w postrzeganie wszechobecnej miłości – premy, przebudzona świadomość, czyli dźniana. Tak jak suchy pień był podstawową przyczyną postrzeganego ducha, tak brahman jest podstawową przyczyną kosmosu, którego częścią stanowi nasza ziemia.

Niektórzy twierdzą, że przyczyną powstania kosmosu – prapańci, są takie czynniki jak wrodzona natura – swabhawa, przypadek albo celowość, czas itp. Ale żaden z nich ani wszystkie razem nie mogą stanowić pierwotnej przyczyny, ponieważ są one bezwładne, pozbawione woli i inicjatywy. Nawet indywidualna jaźń jest zniewolona kajdanami radości i smutku, wzrastania i zanikania, narodzin i śmierci. Każda

z tych rzekomych przyczyn jest zależna i uwarunkowana. Dlatego nie można ich uznać za przyczynę pierwotną, źródło przejawionego świata.

Brahman – przyczyna wszystkich przyczyn

Sutra *Dźanmadjasja jathah* prowadzi do odkrycia rzeczywistej podstawy wszystkiego – tego, co jest, było i będzie. Głosi obecność najwyższego pierwiastka stanowiącego przyczynę natury, istnienia i określonego funkcjonowania wszechświata, jak również jego spełnienia. Fizycy badają materię i potrafią wyjaśnić jej budowę, ale nie wiedzą, dlaczego powstała w takiej, a nie w innej formie.

Oczywiście, każdy skutek i każde zdarzenie ma swoją przyczynę. Jednak ani atomu, ani jaźni, ani nawet ich nieobecności nie można uważać za pierwotną przyczynę. Sat – czyste istnienie, musi trwać ponad podmiotem i przedmiotem, ponad poznającym i poznawanym. Ale żeby opisać czyste istnienie, musimy posłużyć się zwykłymi słowami, takimi jak stwórca, Pan, opatrność, Bóg, brahman.

Zgłębiając zagadnienie przyczyny i skutku z punktu widzenia kosmosu dojdziemy do wniosku, że Bóg jest przyczyną, a wszechświat lub dżagat – skutkiem. Gdy jednak wzniesiemy się ponad rozróżnienie pomiędzy

podmiotem a przedmiotem, uświadomimy sobie, że wszystko jest czystą świadomością, brahmanem – zarówno istnieniem czystym, pierwotnym, absolutnym, bezkresnym, jak też i podległym mu aspektem stwórczym. Słowo *tamto* odnosi się do brahmana, ale również do wszechświata i jego zanikania w brahmanie. Złudzenie, czyli maja rodzi przekonanie, że jeden przedmiot powstaje z innego przedmiotu.

Są tacy, którzy utrzymują, że zarówno maja jak i brahman są przyczyną kosmosu. Inni twierdzą, że za powstanie kosmosu odpowiada wyłącznie maja. Jeszcze inni głoszą, że wszechświat jest przejawieniem Wisznu i w nim istnieje. Uważają, że Wisznu jest przyczyną powstawania, istnienia i zaniku wszechświata.

Pięć naturalnych atrybutów

Oczywiście, nic we wszechświecie nie odbywa się bez udziału stwórcy. Wobec tego jaką naturę ma stwórca kosmosu? Musi charakteryzować się nieograniczoną mocą, bezgraniczną wspaniałością i doskonałą wszechwiedzą. Nie każdy potrafi wyobrazić sobie takiego stwórcę, chociaż taka wizja stanowi spełnienie życia każdego człowieka! Jednak można sobie uzmysłowić stwórcę i poznać go dzięki dwóm cechom. Pierwsza to *tatastha* – cecha charakterystyczna, aczkolwiek nie stanowiąca jego natury, druga – *swarupa*, czyli jego prawdziwa natura. *Tatastha* to przemijające,

ograniczone czasem przejawienie, które nie daje prawdziwego obrazu czy wglądu. Odstania jedynie pojawiające się i znikające oznaki i cechy. Swarupa zaś to rzeczywistość w całej swej pełni, która ujawnia się jedynie w świetle mądrości intuicyjnej odkrywającej immanentne i transcendentne, bezkresne źródło wszelkiego istnienia.

Każda istota, przedmiot lub rzecz we wszechświecie posiada pięć przymiotów: asti – istnienie, bhāti – rozpoznawalność, priyam – atrakcyjność, rupam – formę, namam – imię, nazwę. Cechę asti posiada wszystko, co istnieje. Bhāti to jaśnienie, rozpoznawalność. Poznajemy dany przedmiot, ponieważ on jaśnieje – posiada moc przejawienia się w naszej świadomości. Kolejnym przymiotem jest priyam. Każdy przedmiot może zostać właściwie użyty lub wykorzystany, więc staje się drogi i atrakcyjny.

Dwie następne cechy to rupam i namam – forma i nazwa. Są one zmienne i ulegają przekształceniom. Wszystkie przedmioty zdają się ulegać takim czy innym transformacjom i niejednokrotnie powracają do swojej pierwotnej formy. Są to widzialne zmiany przedmiotów, jednak pierwsze trzy własności – asti, bhāti i priyam zawsze pozostają niezienne. Nazwa i forma są nałożone na ich podstawową rzeczywistość, jaką jest istnienie, jaśnienie i radość.

Kto poznał brahmana, staje się brahmanem

Boskość jest zarówno bazą, jak i nadbudową. Paciorków jest wiele, lecz łączy je i scala w różaniec jedną nić. Podobnie, dla całego świata istot żywych jedną i tą samą podstawą jest Bóg – wieczny, wszechobecny parabrahman, najwyższa boska świadomość. *So-ham* – „Bóg to ja”, „On jest mną”, „Ja jestem tym” – te trzy stwierdzenia mówią, że nawet to, co wyróżnia się imieniem i formą, w rzeczywistości jest jednym i jedynym Bogiem. Dlatego Wedy głoszą:

Brahmawid brahmajwa bhawati –
kto poznał brahmana, staje się brahmanem.

Taka świadomość to świadomość rzeczywistości.

Pęcherzyki powstają z wody, w niej się unoszą i w niej pękają, by połączyć się z nią w jedno. Wszystkie światy widzialne pojawiają się z bezkresu oceanu boskości, z brahmana, tak jak pęcherzyki, które pojawiają się z wody. Istnieją w wodzie i woda podtrzymuje ich istnienie. Czy bez wody mogłyby powstać i istnieć? Ostatecznie łączą się z wodą i w niej znikają. Ich powstawanie, istnienie i znikanie uzależnione jest jedynie od wody. Woda jest jedna, pęcherzyków – mnóstwo. Woda jest rzeczywistością, pęcherzyki są zjawiskami. Woda jest bazą, a pęcherzyki to nałożone na nią jej nietrwałe formy.

Tajemnica wszechświata

Zdumiewające jest to cudowne przejawienie. Bardzo dawno temu, w odległych zakątkach przestrzeni z bezwolnej, nieświadomej natury narodziło się życie ewoluujące do człowieka i do człowieka-Boga. Ten fakt znają wszyscy. Ale czy to, co niskie, może stanowić przyczynę tego, co wzniosłe? Niskie może być przyczyną niskiego. Bezwolne może być co najwyżej przyczyną umysłu związanego z ciałem. Jednak przyczyną całego stworzenia, które posiada pięć przymiotów – asti, bhati, prijam, namam, rupam, może być jedynie wola Boga. Nie sposób inaczej wyjaśnić powstania wszechświata.

Teoretycznie wszystkie zdarzenia we wszechświecie podlegają określonym prawom i normom. Nie zawsze jest to oczywiste, lecz fizycy starają się udowodnić, że jest to prawdopodobne.

Pierwsza sutra wskazuje na najwyższe, wszechobecne istnienie nazwane brahmanem. Druga opisuje brahmana inaczej, z innej perspektywy. Pierwsza sutra mówi o prawdzie, mądrości i absolutnej niezależności (satjam, dźnianam i swatantra). Druga mówi o kreatywnym aspekcie brahmana zaznaczając, że tego aspektu nie można ograniczać jedynie do znanego nam kosmosu.

Ścieżka prawości

Każdy posiada własną dharmę, czyli wrodzoną specjalność, indywidualność, własny sposób przejawiania miłości. Odnosi się to w równym stopniu do źdźbła trawy jak i do gwiazd. Kosmos nie jest przejawieniem stałym. Nieustannie rozwija się dążąc do osiągnięcia pełni swych własności i stanów. Człowiek również może, dzięki wysiłkowi i rozróżnianiu, przemienić swój obecny stan. Siły moralne podtrzymujące istnienie wszechświata z pewnością mu w tym pomogą. Jednak człowiek zbyt głęboko ugrzązł we wszechobecnym złudzeniu i dlatego nie może ich wykorzystać i wznieść się na wyższy poziom. Nie zna drogi spokoju i harmonii. Nie potrafi podążać za dobrem i unikać zła. Nie jest w stanie utrzymać się na ścieżce dharmy.

Dźanmadjasja jathah – tamto, z którego narodziny, istnienie i rozpad tego”. Tamto, z którego wyłonił się przejawiony kosmos wraz z poruszającymi się i nieporuszającymi się istotami. Tamto, które pobudza, wspiera i wspomaga ich rozwój. Tamto, w którym ostatecznie rozpuszczą się wszystkie istoty – uświadom sobie, że tamto to brahman.

Tajttirija-upaniszada głosi:

Jatho wa imani bhutani dżajante, jena dżatani dżiwanti, jad prajantjabhi samwiśanti, tad widźidźniasaswa tad brahmeti –

to, z czego się rodzą, dzięki czemu żyją
i w czym się rozpuszczają – to brahman.

Sprzeczne teorie powstania wszechświata

Wśród zwolenników adwajty, czyli filozofii niedwoistości, którzy tak opisują brahmana, istnieją poważne nieporozumienia i wiele rozbieżnych opinii na temat przyczyny powstania kosmosu. Jedni utrzymują, że przyczyną kosmosu jest brahman, drudzy twierdzą, że stworzyła go maja, czyli gra złudzenia. Inni przypisują powstanie wszechświata współdziałaniu brahmana i maji. Niektórzy wierzą, że świat powstał z Wisznu, jest przez Wisznu podtrzymywany i ostatecznie w Wisznu się rozpuści. Jeszcze inni głoszą, że wszystkie stwierdzenia o brahmanie są tylko naprowadzeniem – tatastha lakszana, to znaczy wskazówką pomocną w zrozumieniu zasady kryjącej się za kosmosem. Brahman ma nieskończenie wiele przejawień i możliwości. Stwarzanie świata, podtrzymywanie go i wchłanianie w siebie to tylko opisy uławiające wgląd w istotę brahmana.

Są tacy, którzy wierzą, że przyczyną stworzenia jest umysł, gdyż materia i pięć żywiołów to projekcje umysłu, który sam jest pewnym stanem prakriti – bezwolnej natury. Działania umysłu nie można

wyjaśnić. Istnieje najwyższa świadomość i to ona jest przyczyną całego stworzenia. Takie są przypuszczenia i teorie wysuwane przez wielkich myślicieli.

Uczeni prowadzą badania swoimi metodami i wyciągają z nich różnorodne wnioski. Tłumaczą, że przyczyną powstania kosmosu jest czas i że to czas podtrzymuje wszechświat oraz panuje nad nim będąc czynnikiem tworzenia i rozpadu. Tak więc wszechświat to tylko skutek działania czasu. Niektórzy przypisują przyczynę stworzenia wewnętrznej naturze rzeczy i jej tendencji do rozwoju. Każdy przedmiot przejawia swoją prawdziwą naturę na swój własny sposób i we właściwym sobie czasie. Na przykład pestka mango, gdy znajdzie się w ziemi, może rozwinąć się jedynie w drzewo mango; z łona tygrysyce narodzi się tygrys, a nie koza.

Od najdawniejszych czasów wysuwano różne rywalizujące ze sobą teorie pochodzenia wszechświata, jednak żadna z nich nie zdołała określić, czym dokładnie jest jego pierwotna przyczyna.

Bóg najwyższym stwórcą i panem wszechświata

Kosmos jest wielkim cudem, przedmiotem nieustannego podziwu. W każdym, bez względu na to, kim jest, wzbudza najwyższy zachwyt. Aby wytworzyć

jakikolwiek przedmiot, potrzeba kogoś z odpowiednimi umiejętnościami, inteligencją i mocą – śakti. Bez takiego wykonawcy niczego nie można wytworzyć. Zatem czy mogłyby poruszać się i świecić przedmioty, które widzimy – słońce, księżyc, gwiazdy, gwiazdozbiory, gdyby nie istniał ich projektant, wykonawca, Pan? Czy to wszystko mogłoby istnieć i funkcjonować pod wpływem zwykłej, fizycznej siły? Nie. Obserwując ten niezwykle złożony wszechświat inteligentny człowiek bez trudu dojdzie do wniosku, że potęga jego stwórcy musi być niezmierną.

Przypatrzmy się nadzwyczajnej różnorodności natury. Żaden przedmiot nie jest taki sam jak inny, żadna osoba nie jest podobna do drugiej. Taka różnorodność może być jedynie wyrazem lili, to znaczy zabawy istoty o możliwościach bezgranicznych – Boga. Nietrudno zrozumieć, że żadna pomniejsza moc nie zdołałaby stworzyć wszechświata. Sądząc po kryjącej się za powstaniem wszechświata mocy z łatwością można wywnioskować, że musiała go stworzyć potęga nieskończona. Ci, którzy nie potrafią dostrzec niezwyklej tajemnicy stworzenia, nigdy nie będą w stanie pojąć natury stwórcy.

Wszechświat przejawieniem boskiej woli

Stworzenie, czyli wszechświat jest przejawieniem woli drzemiącej w brahmanie. Wszystko to jest boską sankalpą – wolą, planem. Teoretycy tworzący i propagujący inne teorie, takie jak wspomniane wcześniej, tracą jedynie czas; wymyślanie argumentów i kontrargumentów to tylko jałowe zajęcie, pokaz uczoności panditów lub intelektualna rozrywka wykształconych. Nie zaspokajają one tęsknoty tych, którzy oczyścili umysł i żyją w czystej świadomości.

Teiści głęboko wierzą, że wszystkim kieruje boska wola. Każdy rozstrzyga ten problem z perspektywy swojego poziomu świadomości. Sutry przedstawiają różne punkty widzenia i rozpatrują ich słuszność. Ptak wznosi się na wysokość proporcjonalną do siły swych skrzydeł. Podobnie, myśliciele stworzyli różne teorie powstania, istnienia i rozpadu kosmosu na miarę swej wiary i inteligencji.

Przesłanki nie opisują boskości

Jednak wszystko, co w tych badaniach można by uznać za świadectwo lub dowód, to w najlepszym wypadku wskazówka, przesłanka – tatastha laksana, która nie prowadzi daleko. Jedynie rzeczywista

natura, czyli swarupa lakszana, ujawnia prawdę. Rzeczywista natura to satjam, dźnianam, anantam – prawda, świadomość, nieskończoność. Rzeczywistą naturą brahmana jest prawda – odwieczne *jest*, kosmiczna świadomość – dźnianam oraz trwanie ponad czasem i przestrzenią. Cechy te są ukryte w całym wszechświecie, w każdej istocie żywej i nieożywionej.

Wskazówki są tymczasowymi znakami umożliwiającymi identyfikację przedmiotów i osób, które pragniemy poznać. Na przykład, jeśli ktoś chciałby zobaczyć na niebie sierp księżyca, inna osoba może wskazać mu go palcem. Kомуś, kto chciałby ujrzeć określoną gwiazdę, można powiedzieć: „O tam, tuż nad gałęzią drzewa”. Księżyc znajduje się daleko, gwiazda jeszcze dalej, ale w chwili obserwacji widać ją nad danym konarem. Jednak jest to jej chwilowa pozycja, która w niedługim czasie zmieni się, gdyż gwiazdy i księżyc przemieszczają się na nieboskłonie, a wówczas takie wskazanie nie będzie już poprawne.

Niezmienna natura boskości

Rzeczywista natura nigdy się nie zmienia. Jest obecna we wszystkim. Zmienia się forma i nazwa. Zmianie może ulegać czas i zajmowana przestrzeń. Lecz prawdziwa istota – swarupa lakszana, nigdy się nie zmienia. Wedanta określa tę prawdziwą istotę jako *asti*, *bhati*, *prijam*. Przedmiot *jest* – *asti*, istnieje.

Istnienie jest prawdą niezmienną. W czasie i w przestrzeni może zmieniać się forma i nazwa, ale istnienie pozostaje niezmiennie. Poznajemy, że coś istnieje, ponieważ posiada takie wewnętrzne cechy jak prakaśa, czyli świetlistość, oraz bhāti – zdolność absorbowania naszej świadomości i udzielania wiedzy o swym istnieniu. Możemy poznać przedmiot, ponieważ posiada on bhāti. Wszystkie znane nam przedmioty mają tę wewnętrzną cechę. Podobnie, wszystkie przedmioty mają w sobie prijam, to znaczy zdolność wzbudzania przywiązania i miłości w rezultacie swej przydatności.

Te trzy właściwości stanowią naturę Boga. Na tej nieziennej podstawie umysł buduje formy i przypisuje im nazwy. Ale nazwy i formy ulegają przemianom. Dlatego nazwano je mają – rzeczywistością względną, tymczasowym nałożeniem na podstawową prawdę. Paramatma – jedyna wszechobecna jaźń, jest podstawą wszystkiego, co posiada formę i nazwę. Pojawianie się nazwy i formy na rzeczywistej podstawie zachodzi w wyniku działania maji.

Nazwy i formy – struktury stworzone przez umysł na bazie brahmana, należy uważać za przesłanki prawdy, na której powstały i w której znikną. Brahmana można poznać dopiero wtedy, gdy pozna się jego prawdziwą istotę. Zatem gdy ktoś pozna brahmana, świadomość uczyni go brahmanem. *Brahmawid brahmajwa bhawati* – kto poznał brahmana, staje się brahmanem. Zapewniają o tym śruti, czyli Wedy. W rzeczy samej

zarówno podstawa jak i spoczywające na niej przedmioty, zarówno rzeczywistość jak i jej przejawienia są boskie i zawdzięczają swoje istnienie brahmanowi. Gdy człowiek dostąpi tej wiedzy przez dociekanie istoty brahmana, osiągnie spełnienie swego życia.

Bóg jest początkiem, człowiek – zwieńczeniem stworzenia

Brahman to satjam, dźniam, anantam – prawda, mądrość, nieskończoność. Świadomość brahmana to świadomość prawdy. Poznanie brahmana to najwyższa mądrość. Brahman jest nieograniczony, nieskończony.

Z brahmana emanowała akaśa – przestrzeń, niebo. Z przestrzeni powstał waju – żywioł powietrza, z waju narodził się agni – ogień, z agni dżalam – woda, z dżalam prithiwi – ziemia. Z ziemi narodziło się życie pod postacią roślin – osadha, z roślin powstał pokarm – anna, z pokarmu człowiek, ludzkość. W takiej kolejności zachodzi proces stworzenia. Brahman jest początkiem, człowiek – zwieńczeniem. Tak więc człowiek i brahman są ze sobą blisko spokrewnieni.

3

Śastra jonitwat⁴

Źródłem wszelkiej wiedzy jest brahman

Śastry – święte księgi, wyrażają prawdę odkrytą przez mędrców w rezultacie badania rzeczywistości. Zawarte w nich słowa wyłoniły się z oddechu Boga. Nie zostały usłyszane od żadnej istoty ucieleśnionej ani nie są tworem wyobraźni. Dlatego święte księgi nazwano apuruszeja – nie pochodzące od człowieka, bezosobowe i śaśwata – wieczne. Z czego powstały? Z brahmana i tylko z brahmana.

Weda znaczy wiedza. Wiedza zawsze *jest*. Nie ma początku ani końca. Mówi się o niej ananta, czyli bezkresna, ponieważ jest dźwiękiem – świętym, podtrzymującym wszystko, pouczającym. Można jej jedynie doświadczyć. Nie da się jej ograniczyć, nie można przekazać. Jest niepojętym doświadczeniem, jakiego każdy doznaje na swój sposób. Ponieważ źródłem wedy jest brahman, opisuje się go jako wszechwiedzącego, wszechmocnego i wszechobecnego.

⁴ śastra: święte pisma; jonitwat: będący źródłem, pochodzący z wiedzy. [przyp. ES]

Wedy, które pochodzą od brahmana, odkrywają brahmana

Śastra jonitwat – źródłem świętych pism jest wszechwiedzący brahman. Ten aforyzm mówi, że do poznania brahmana prowadzą pisma wedyjskie, gdyż jedynie one go odsłaniają i że wszystkie Wedy wskazują na tę samą wiedzę. Nieomyślność i wartość Wed wypływa z brahmana, gdyż źródłem oświecenia, które niosą, jest brahman. Ich krynicą może być jedynie wszechwiedza. Tylko Wedy mogą człowieka wyzwolić mocą światłości wiedzy. Kierują jego życiem, otaczają opieką, ratują przed smutkiem, dodają otuchy, traktują go z miłością i prowadzą. Ludzkość otrzymała je za pośrednictwem wielkich, którzy dostąpili wiedzy najwyższej, brahmana.

Brahmana nie można zrozumieć za pomocą dowodów i argumentów. Brahman pozostaje ponad i poza rozumem oraz wszelkimi rachubami, jest *aprameja* – niepojęty. Nie można go w żaden sposób opisać. Nie można stwierdzić, jaki jest, określając go takimi czy innymi cechami. Nie ogranicza go czas ani przestrzeń. Świadectwem brahmana są święte księgi.

Zwykle za dowód prawdy uznaje się bezpośrednią percepcję – *pratjakszę* i *wniosek* – *anumanę*, ale brahmana nie można poznać w ten sposób. Doświadczyli go mędrcy i swoje doznania wyrazili w pismach.

Sabda – dźwięk, boskie słowo jest jego najlepszym świadectwem.

Wedy uczą nieustannego myślenia o Bogu

Śastry przywracają pamięć o tym, co zostało zapomniane. Brahman jest prawdziwą jaźnią każdego człowieka. Śastry doradzają mu i prowadzą go. Człowiek ulega złudzeniu, przez co błądzi w mroku fałszywych wartości i przywiązania do tego, co nierzeczywiste – poczucia *ja* i *moje*. Jednak pisma są jak matka, która jest wytrwała i nigdy się nie poddaje. Niestrudzenie przypominają człowiekowi o celu jego życia, aby umożliwić mu osiągnięcie spełnienia.

Aforyzm *Śastra jonitwat* mówi, że pisma święte należy uważać za źródło świadomości niepojętego, niezmiernego, niewysłowionego brahmana. Śastry są niezliczone, a ludzkie życie zbyt krótkie. Aspirantów duchowych jest wielu, a wahań i wątpliwości – jeszcze więcej. Wytrwałość należy do rzadkości. Tak więc nikt nie osiąga pełnego mistrzostwa.

Oczywiście, aby poznać smak wody, nie trzeba pić całego oceanu. Wystarczy jedna kropla na języku. Podobnie, człowiek nie jest w stanie pojąć całej wartości świętych ksiąg. Wystarczy jednak zrozumieć i stosować objaśnioną w nich ważną lekcję: „nieustannie myśl o Bogu”.

Niezachwiana wiara Prahlady

Gdy Hiranjakasipu zwrócił się do swego syna Prahlady, aby powtórzył mu, czego dowiedział się od swego nauczyciela, Prahlada oświadczył: „Poznałem ukrytą istotę wszelkiej wiedzy”. Zadowolony ojciec poprosił: „Zdradź mi tę tajemnicę”, a wówczas Prahlada rzekł: „Ojcze! Ten, kto oświeca wszystko swym blaskiem, ten, w kim ostatecznie wszystko się roztopia – Narajana, jest jedynym, który istnieje. Pamiętając o nim nieustannie i doświadczając błogości płynącej z myśli o nim, dostępujemy spełnienia”. Chłopiec wymówił imię Narajany, którego ojciec nienawdził. Syn nie poprzestał na tym i dodał: „Ojcze, zdobyłeś cały świat, ale nie pokonałeś swych zmysłów, więc jak możesz otrzymać łaskę Narajany? Doczesne umiejętności i osiągnięcia są puste, bezwartościowe. Brahmawidja – świadomość i doświadczanie Narajany jest jedynym celem, do którego warto dążyć”.

Błogość jest rdzeniem pięciu powłok istoty ludzkiej

Proces dochodzenia do świadomości jednej i jedynej jaźni stanowiącej tożsamość istoty ludzkiej jest żmudny. Ciało fizyczne zbudowane jest z esencji pożywienia – anny. Stanowi ono produkt skonsumowanego pokarmu. Jednak istnieje w nim subtelniejsza siła,

wewnętrzna wibracja zwana praną lub tchnieniem życia. Subtelniejszy od prany jest umysł – manas, a od umysłu jeszcze subtelniejszy jest intelekt – widźniana. Ponad intelektem, istota ludzka posiada powłokę najsubtelniejszą – powłokę błogości, anandy. Gdy człowiek zanurza się w swej wewnętrznej przestrzeni anandy, doświadcza prawdy, brahmana, Jedynego. Osiągnięcie tego poziomu świadomości jest najbardziej pożądane.

Tajttirija-upaniszada, w części dotyczącej Brigu, *Briguwalli* następującej po części o błogości brahmana (*Brahmanandawalli*), opowiada historię Brigu, syna Waruny. Nauczając go o brahmanie Waruna rzekł: „Brigu, synu mój! Brahmana nie można zobaczyć oczami. Brahman jest tym, który sprawia, że oczy widzą, a uszy słyszą. Można go poznać jedynie drogą tapasu – żarliwej tęsknoty oczyszczonego umysłu oraz koncentracji myśli. Nie ma innego sposobu”.

Następnie dodał: „Uświadom sobie, drogi Brigu, że wszystko we wszechświecie powstaje z brahmana, żyje w brahmanie, rozwija się mocą brahmana i w brahmanie się rozplywa. Sam to odkryj poddając się duchowej praktyce tapasu”. Ojciec dał mu tylko tę jedną wskazówkę i zalecił duchowe ćwiczenia wiodące do odkrycia prawdy.

Zaufawszy słowom ojca Brigu rozpoczął duchową praktykę. W procesie samokontroli i samopoznania

wzniósł swoją świadomość i na miarę osiągniętego poziomu uwierzył w brahmana – uznał, że brahmanem jest pożywienie, anna. Oświadczył to ojcu, ale ojciec stwierdził, że jego wniosek jest błędny.

Zatem Brigu kontynuował praktykę, aż odkrył, że brahmanem jest prana, ponieważ bez prany wszystko zamiera. Prana jest przyczyną życia, prana je podtrzymuje i kończy. Znowu ojciec stwierdził, że jego wniosek jest błędny i zalecił mu wrócić do praktyki.

Brigu po raz trzeci poddał się surowym ćwiczeniom i doszedł do przekonania, że brahman to umysł – manas. Za czwartym razem zrewidował poprzedni wniosek i uznał, że widźniana – duchowa mądrość jest brahmanem. Wreszcie, po przejściu piątego cyklu duchowej praktyki uświadomił sobie, że ananda – boska błogość jest brahmanem. Pozostał w świadomości anandy i już nie wrócił do ojca. Waruna odszukał syna i pogratulował mu wyrzucenia ze swej pamięci doczesnego świata: „Synu, doznałeś brahmana i rozplynąłeś się w tym doznaniu”.

Ananda to brahman wyrażający się jako OM

Człowiek rozpoczyna życie jako istota powstała z anny – pożywienia, lecz musi dążyć do tego, by stać się ucieleśnieniem anandy. Nie tylko człowiek –

każda istota żywa zaczyna od pożywienia, ale tęskni za anandą. Wszelkie wysiłki, wszelkie przedsięwzięcia ukierunkowane są na doznanie anandy. Wszyscy rodzą się w anandzie, żyją dla anandy i umierają po to, by osiągnąć anandę. *Tajttirija-upaniszada* wyjaśnia, że ananda jest motywem, bodźcem dla narodzin, wzrostu, zamierania i śmierci.

Jakże jednak brahman może być anandą? Jest powiedziane: *OM itjekakszaram brahma* – pranawa OM, wiecznie rozbrzmiewająca sylaba, jest brahmanem. Kosmos stworzony jest z pranawy. Jest także powiedziane: *Ajam atma brahma* – ta atma to brahman. Zatem atma, brahman i pranawa OM są tym samym, niczym nie różnią się od siebie. Brahmawidja – wiedza o brahmanie odkrywa, że obecna w każdej istocie jaźń, atma, jest tożsama z brahmanem. *Brahma-sutry* ujawniają, że świat zewnętrzny, mający za swą podstawę brahmana, oraz świat wewnętrzny – antardźgat, są identyczne, tożsame.

4

Tat tu samanwajat⁵

Wszystkie wedyjskie stwierdzenia mówią tylko o brahmanie

Tat tu samanwajat – o tym (o brahmanie) zgodnie mówią wszystkie święte pisma. Łatwo wykazać, że wszystkie wedyjskie stwierdzenia mówią jedynie o brahmanie. Śruti, jeśli zgłębia się je w duchu poszukiwania jedności, odślaniają brahmana i jego rzeczywistość.

Istnieje wątpliwość, czy pisma przykładają większą wagę do działania – karmy, czy do mądrości. Chociaż głębokiej tajemnicy brahmana nie da się przekazać innym, jednak trzeba ją scharakteryzować językiem wiedzy, mimo że taki opis nie będzie wystarczający. W przeciwnym wypadku brahman pozostanie całkowicie poza jakimkolwiek poznaniem.

⁵ *tat*: o tym (o brahmanie); *tu*: ale; *samanwajat*: z powodu, z uwagi na zgodę, harmonię, zgodne stwierdzenia. [przyp. ES]

Śastry nie są ukierunkowane jedynie na doczesność

Istnieje szkoła filozoficzna oparta na przekonaniu, że śastry uznają działanie, czyli karmę za środek prowadzący do wyzwolenia. Wedanta (Upaniszady) nie podziela tego poglądu. Tymczasem śastry spełniające rolę przewodnika i doradcy nie preferują żadnego systemu filozoficznego. Podkreślanie roli karmy nie jest ich zadaniem. Osoba aktywna na ścieżce karmy wykonuje wiele szlachetnych czynów, co wspomaga oczyszczanie umysłu. Ponieważ działanie oczyszcza świadomość, utrzymuje się, że śastry uznają karmę za jedyną drogę ignorując fakt, iż działanie jest tylko jednym ze środków prowadzących do celu.

W związku z tym trzeba zwrócić uwagę również i na to, że pragnienia człowieka, jego dążenia, postanowienia i życzenia są przez karmę zwielokrotniane i pobudzane. Impulsem inicjującym pragnienia jest adźniana – niezrozumienie rzeczywistości. Tak więc rodzi się wątpliwość, czy świadomość, która nie wie, może stać się świadomością, która wie (dźniana). Ciemność nie rozproszy ciemności. Podobnie, niewiedza nigdy nie usunie niewiedzy. Adźnianę może rozproszyc jedynie dźniana, poznanie prawdy – głosił Śankara. Świat bardzo potrzebuje harmonii. W równej mierze niezbędna jest świadomość prawdy; jednak wiedzę o brahmanie bardzo trudno jest przekazać.

Jest powiedziane, że istnieje ogromna różnica pomiędzy wpływem brahmawidji a wpływem karmy. Zasługa i wina, radość i smutek są następstwami karmy. Osiągane drogą karmy szczęście pojawia się w świecie ludzi zwanym manuszjaloką i sięga najwyższego poziomu boskiego nieba – brahmaloki. Poniżej manuszjaloki istnieją obszary, w których cierpienie z poziomu na poziom pogłębia się, staje się coraz bardziej dotkliwe. Wszystkie te obszary są nierzeczywiste, to znaczy – ich rzeczywistość jest względna.

Kluczem jest poznanie, a nie przywiązanie do działania

Świadomość i błogość są wrodzone i istnieją niezależnie od wszystkiego. Są obecne wszędzie i zawsze. Stanowią jedyną, niezmienną prawdę. Prawdy nie można poznać drogą praktyk czy ćwiczeń. Stan świadomości zwany mokszą istnieje ponad i poza strukturą złożoną z ciała, umysłu i ego, zatem trwa ponad zasięgiem fizycznego, umysłowego czy intelektualnego wysiłku człowieka. Ciemność adźniani znika dopiero wtedy, gdy następuje poznanie. Mrok ulegnie rozproszeniu, gdy zapalimy lampę.

Przekonanie, że drogą osobistego wysiłku nie można osiągnąć wiedzy o brahmanie jako jednej i jedynej prawdzie, uważane jest przez niektórych za błędne.

Jednak Śankara wyjaśnia ten punkt widzenia w swojej wspomnianej tu wcześniej głównej tezie. Dźniana, czyli duchowa wiedza o tym, że człowiek w swej istocie jest brahmanem, spoczywa ukryta w jego świadomości. Jednak nie może on jej odkryć ani drogą karmy, czyli działania, ani nawet drogą wićary – dociekania. Karma może go jeszcze bardziej związać, gdyż wszelkie działanie wykonywane jest w świecie doczesnym tak, jak gdyby ten świat był rzeczywisty. Zatem karma nie pomoże człowiekowi osłabić więzów i wyzwolić się. W najlepszym wypadku oczyści go z pasji i emocji. Z kolei wićara co najwyżej rozjaśni intelekt i ukaże drogę ku dźnianie. Wyzwolić człowieka może jedynie brahmawidja – świadomość brahmana. Tak więc ostrzega się przed zbytnim przywiązaniem do roli karmy.

Przekształcaj działanie w poświęcenie

Jednak śastry niejednokrotnie mówią o znaczeniu karmy. Te pisma są dla nas jak matka. Uczą nas tak, jak matka uczy własne dzieci – lekcje dostosowane są do poziomu inteligencji, a także do potrzeby chwili oraz okoliczności. Matka karmi zdrowe dziecko wszystkim, na co ma ono ochotę. Natomiast choremu nie pozwala się przejadać i podaje tylko takie potrawy, które pomogą mu szybko wrócić do zdrowia. Czy z tego powodu mielibyśmy oskarżać ją o faworyzowanie

jednego dziecka i uprzedzenie wobec drugiego? Śastry kierują uwagę tych, którzy znają tajemnicę karma, na jej wartość – bowiem karma, czyli działanie może polepszyć jakość życia i naprowadzić człowieka na właściwą hierarchię wartości. Każdy powinien uzyskać wiedzę o tym, jak przekształcać swe czyny w działanie dobroczynne. Niemniej jednak karma to nie wszystko.

Ludzkie życie, podobnie jak bańka na wodzie, trwa tylko chwilę. Na tej nietrwałej bańce życia człowiek wznosi sobie konstrukcję pragnień i przywiązań. Mądrość ostrzega go, że w każdej chwili ta konstrukcja może runąć.

Dociekanie duchowe zaczyna się od powłoki fizycznej, a kończy na powłoce szczęśliwości

Najwyższa atma – paramatma, niezwiązana i beczelna, przyjmuje ciało i staje się człowiekiem. Ciało w swym grubym, fizycznym aspekcie jest materialną powłoką uformowaną ze skonsumowanej żywności, tak zwaną annamajakośa. W jej wnętrzu znajduje się subtelna powłoka energii życiowej, czyli prany – pranamajakośa, głębiej powłoka mentalna – manomajakośa, intelektualna – widźniamajakośa oraz najgłębiej – powłoka błogości, czyli anandamajakośa.

Sutra *Tat tu samanwajat* mówi o tym, że dociekanie duchowe to podróż od powłoki ciała fizycznego – annamajakości jako podstawy, do poziomu i natury błogostanu – anandamajakości, a powłoka fizyczna posiada dwa aspekty – strukturę uwarunkowaną oraz nieuwarunkowaną podstawę.

Zgodność wszystkich religii

W obecnie istniejących na świecie religiach brakuje czynnika harmonizującego, zgody – samanwaji. Należy rozpowszechniać i tłumaczyć zasadę współpracy i jedności. Chociaż poszczególne religie mają własne nazwy, a ich doktryny różnią się od siebie, to w swej istocie mówią o jednym i tym samym. Sutra *Tat tu samanwajat* podkreśla ich wspólny rdzeń.

Niestety, pozorne różnice między religiami zburzyły zgodę i poczucie braterstwa wśród ludzi. Współczesny człowiek nie docenia, nie akceptuje, nie szanuje doświadczenia, mądrości ani wszechobejmującej miłości wielkich proroków, którzy odkryli tajemnicę stworzenia. Wszystkie dogmaty religijne, z wyjątkiem kilku, można bez trudu pogodzić. W różnych religiach, w różnych obrządkach wychwała się i czci tego samego Boga. W każdej epoce, do każdej rasy i społeczności Bóg wysyłał proroków, aby przywrócili pokój i życzliwość. Dlatego w obecnym świecie

jest wiele religii. Jednak ich znaczenie maleje, ponieważ ginie w nich poczucie zgody i jedności.

Zgoda jest bardzo potrzebna. Każdy człowiek stanowi odbicie Boga. W boskim królestwie wszyscy ludzie tworzą jedną kastę, należą do jednej, boskiej wspólnoty. Każdy powinien starać się zrozumieć praktyki i wierzenia innych. Bo dopiero wówczas – mając czysty umysł i kochające serce człowiek będzie w stanie osiągnąć świadomość boskiej obecności w innych. Sercem wszystkich religii i wierzeń jest samanwaja – zasada zgody, harmonii.

5

Ikszater na asabdam⁶

Nie materia, ale świadomość jest pierwotną przyczyną stworzenia

Wedy głoszą, że brahman jest pierwotną przyczyną dźagatu, czyli kosmosu; nie wspominają o przyczynie, która byłaby nieświadoma – acétana. Sabdam – głos Boga, weda nie mówi o nieświadomej przyczynie stworzenia. Mówi natomiast o tym, że sat – czyste istnienie, mocą swej sankalpy, to znaczy woli, decyzji staje się tym, co stworzone. Postanowienie, decyzja, zamysł są funkcjami lub działaniami świadomości. To, co nieświadome, nie jest zdolne do żadnego aktu woli. Zatem pierwotną przyczyną stworzenia może być jedynie świadomość, brahman.

⁶ *ikszater*: na podstawie widzenia (myślenia); *na*: nie; *asabdam*: nie powiedziano (przez głos Boga, w pismach świętych). [przypp. ES]

Wedy głoszą, że stworzenie jest rezultatem boskiej woli

To, co nieświadome, nazywane jest pradhana – podstawą pierwotnej materii. Wedy nie mówią nic o pradhanie – i to właśnie bardzo klarownie wyraża sutra *Ikszater na asabdam*. Pradhana to nazwa, jaką niektóre szkoły filozoficzne określają strukturę, w skład której wchodzi imię, forma i przemiana, czyli dżagat, kosmos. Pewne szkoły słowem pradhana określają to, co jest wykonane, zrobione (czyli prakriti) lub to, co jest zbudowane z atomów. Niektórzy tak oto mówią o pradhanie: „Tyś jest wszechobjmującą wola, jaźnią absolutną, paramatmą. To ty podtrzymujesz całe bogactwo różnorodności”. Jeszcze inni twierdzą, że podstawowym budulcem świata są trzy guny, których rozmaite proporcje powodują różnorodność w naturze.

Wedy nie dzielają tych poglądów, natomiast utrzymują, że stworzenie wyłoniło się na skutek woli brahmana. Wola brahmana jest prologiem, aktem wstępnym. Filozofia sankhji przyjmuje istnienie pradhany – nieświadomego źródła materii i przypisuje akt stworzenia trzem gunom. Mówi ona, że gdy trzy guny (sattwa – spokój, równowaga, radžas – aktywność, i tamas – pasywność) pozostają w doskonałej harmonii, świadoma decyzja nie może powstać. Stan ten musi ulec wpływowi najwyższego Pana – puruszy, który jest świadkiem oraz świadomością, innymi słowy,

wpływowi boskiej woli. To ona sprawia, że pradhana staje się tym, kto poznaje i tym, co jest poznawane.

Wszechświat ciałem przyjętym przez Boga

Po rozważeniu tych teorii nasuwa się wniosek, że pierwotną przyczyną jest brahman. Oczywiście, najwyższą dostępną prawdą jest saguna brahman, czyli brahman poznawalny poprzez nałożone cechy, a nie brahman pozbawiony atrybutów i cech, niepojęty i niewytłumaczalny. Niepoznawalny – nirguna brahman nakłada na siebie ciało w postaci wszechświata skomponowanego ze świadomości oraz tego, co nieświadome.

Człowiek musi posiadać ćajtanję – świadomość, aby angażować się w działanie, które uważa za słuszne lub unikać czynów niewłaściwych. Co wykonać dziś, a co odłożyć na jutro, jakie zboża zasiać w przyszłym roku – takie myśli, plany i projekty powstają jedynie w polu świadomości, nie zrodzi ich kamień, drewno, góra ani dolina. Wola jest znakiem szczególnym świadomości. To, co nie posiada świadomości, nie ma też woli.

Gdy przejawiała się wola, brahman stał się Iśwarą, Bogiem. Jedynie mocą tej woli Bóg stworzył dźgat, wszechświat. Na podstawie sthuladrishti – postrzegania na poziomie fizycznym, Bóg i wszechświat wydają się być oddzielni. Jednak wgląd subtelny – sukszmadrishti

ujawnia, że nie ma zasadniczej różnicy pomiędzy materią – padartha, a jej stwórcą – paramartha, pomiędzy istotą żywą – prani, a pierwiastkiem życia, prana. Pierwiastek życia przyobleka się w ciało i staje się istotą żywą posiadającą w sobie moc życia.

Wszystko jest brahmanem i niczym innym

Pisma wedyjskie traktują o brahmanie i jego przejawieniach. Ofiarują człowiekowi dźnianę i widźnianę – duchową mądrość oraz wiedzę intuicyjną. Jednak z czasem wersetom, hymnom i świętym formułom, czyli mantram nadano charakter jedynie obrzędowy. Sławiono je i traktowano jako środek osiągania celów w tym świecie i w innym. Rytuały wraz z recytacją mantr uważano za czyny przynoszące pożytek. W rzeczywistości w całym kosmosie nie ma nic, co byłoby oddzielne lub różne od brahmana. Wszystko wyłania się z brahmana, wszystko ulega laji, czyli rozplywa się w brahmanie, wszystko porusza się oraz istnieje w brahmanie i tylko w brahmanie.

Tę prawdę objaśnia sutra *Tadźdżalan*⁷:

tat – z tamtego, *dża* – narodziny, *la* – wchłanianie, *an* – wzrastanie.

⁷ *tadźdżalan (tat dźanma laja an)*: *tat* – tamten (brahman), z którego; *dźanma* – powstawanie, narodziny; *laja* – wchłanianie; *an* – życie, oddech. [przypp. ES]

Tamto, narodziny, wzrastanie, wchłanianie – oto cztery filary twierdzenia zawartego w tej sutrze. Narodziny, wzrastanie i śmierć stanowią jadźnię, czyli ofiarę puruszy, osoby boskiej.

Miłość do najwyższej jaźni źródłem każdej innej miłości

Kosmos (dżagat, prapańća) złożony z pięciu żywiołów wyłonił się z najwyższej jaźni, brahmana. Nie ma takiego miejsca, gdzie nie byłoby przejawienia brahmana. Dżagat znajduje się w nieustannym ruchu; jego motorem jest Dżagadiśwara – Pan kosmosu. Ziemska miłość nie jest miłością prawdziwą. Źródłem, podstawą wszystkich rodzajów miłości doczesnej jest miłość atmy.

Brihadaranjaka-upaniszada podaje, że Jadźniawalkja przekazał Majtreji taką oto naukę:

Atmanastu kamaja sarwam prijam bhawati –
to z powodu atmy wszystko, co istnieje, staje się
miłe, pożądane.

Miłość do jaźni najwyższej jest podstawowa, pozostałe rodzaje miłości są uczuciami wtórnymi. Uczucia kochania innej osoby nie można nazywać miłością. Jaźń indywidualna poszukuje anandy i kocha dla anandy, którą może czerpać z jaźni najwyższej. Zatem anuraga, czyli uczucie lub tak zwana miłość,

płyńie od jaźni indywidualnej do jaźni najwyższej. Gdy zrozumiemy, że źródłem wszystkiego jest rzeczywistość atmiczna, wówczas uświadomimy sobie, że wszystko dzieje się z woli najwyższej świadomości, brahmaćajtjanji.

Źródłem jest boska wola, a nie materia

Przedmioty ruchome i nieruchome, czynne i bierne – ćara i aćara, są takie, jakie są, z boskiej woli, czyli dajwa sankalpy. Ta wola jest aktem świadomości – ćetany, a nie aćetany, czyli tego, co nieświadome. Tę prawdę przekazuje sutra *Ikszater na asabdam* – pisma (które mówią o świadomości jako o pierwotnej przyczynie) nie wspominają o materii (zatem materia nie jest pierwotną przyczyną).

Żadne argumenty ani kontrargumenty nie podważą prawdy, że przyczyną wszystkiego jest boska wola. Osoby kwestionujące ten fakt dały się omamić pozorom lub unikają głębszego dociekania, gdyż próbują umocnić się w swoich urojonych przekonaniach.

Rdzeniem istoty ludzkiej jest atma, brahman

Ludzkie ciało jest naczyniem, pojemnikiem atmy – alambanam. Zbudowane jest z żywiołów, jak woda, powietrze, itd. Dlatego atma czy brahman stanowiące rdzeń istoty ludzkiej pozostają niewidzialne. Człowiek stracił świadomość swojej prawdziwej istoty – tattwy, będącej jego tożsamością. Atma jest w ciele, ale nie jest ciałem. Atma nie należy do ciała, chociaż w nim żyje.

Zdolność widzenia obecna w oczach i zdolność słyszenia obecna w uszach pochodzą od atmy. Jak zatem oczy miałyby dostrzec, a uszy usłyszeć atmę? Funkcjonowanie oczu i uszu jest podtrzymywane – adheja, zaś tym, co podtrzymuje ich działanie, jest wszechobecna, niepodzielona świadomość – sarwa ćajtanja, brahman, atma, sankalpa, czyli boska wola – w rzeczywistości tym właśnie jesteś.

Wszystko jest wszechświadomym brahmanem

Żywioły, z których zbudowany jest kosmos – przestrzeń, powietrze, ogień, woda i ziemia spełniają swoje funkcje, ponieważ pobudza je pradźniana – najwyższa mądrość. To nią jaśnieją dewy – bogowie, istoty nie-

biańskie. Ta sama najwyższa mądrość podtrzymuje cały świat istot żywych. Nie tylko istoty poruszające się – dżangama, ale też przedmioty nieruchome – sthawara mają swą podstawę i źródło w pradźnaniu. Najwyższa mądrość to atma, najwyższa mądrość to brahman. Najwyższa mądrość to również loka – widzialny świat przedmiotów. Cały wszechświat, czyli prapańća to najwyższa mądrość, ćajtanja – świadomość, która go wypełnia.

Wedy głoszą, że brahman jest przyczyną wszechświata, określając brahmana słowem *sat*. *Sat* to *istnienie*, a istnienie zawsze *jest świadome*. Wedy nie wspominają o *aćetanie*, czyli o tym, co nieświadome. Wszystko jest świadome – *ćetana*, wszystko *jest*, wszystko to *brahman*.

6

Gaunasćet (gaunah ćet) na, atma sabdat⁸

Pierwotnym istnieniem
jest najwyższa jaźń, nie materia

Gaunasćet (gaunah ćet) na, atma sabdat – jeśli (ćet) użyto słowa (sabdat) *atma*, to ikszater, czyli projekcja (to, co na podstawie widzenia, myślenia), o której mowa w poprzedniej sutrze, musi być efektem działania atmy. Ogień lub woda to efekty działania boskiej woli. Słów *projekcja* czy *przejawienie* nie należy tu interpretować w znaczeniu przenośni (gaunah). Śruti, czyli Wedy głoszą, że pierwotnym, fundamentalnym istnieniem jest atma. Wola czy postanowienie zdarza się, powstaje w atmie i tylko w niej. Cały poznawalny wszechświat jest w swej istocie sat – istnieniem; wszechświat *jest*. Każda forma, jaką przyjmuje sat

⁸ *gaunah*: pośredni, wtórny, metaforyczny; *ćet*: jeśli; *na*: nie; *atma sabdat*: użyto słowa „atma”. [przyp. ES]

w czasie i w przestrzeni, jest niczym innym jak tylko sat, czyli atma! Taki jest przekaz Wed.

Nic nie jest bezwładne, martwe – dżada. Dlatego słowo *atma* używa się niekiedy także w odniesieniu do pradhany, czyli materii pierwotnej, mula prakriti. Pradhana to instrument wypełniający wolę najwyższej świadomości, puruszy lub najwyższej jaźni. Prakriti, czyli pradhana, jest powodowana przez najwyższą jaźń – świadomą przyczynę, zatem również posiada przypisaną sobie świadomość.

Świadomość atmy kluczem do wyzwolenia

Dziwi, czyli dusza indywidualna wierzy, że jest odzielona od całości, a to przekonanie sprawia, że staje się ofiarą pragnienia i rozpacz, miłości i nienawiści, smutku i radości. Pociąga ją świat nazw i form. Jest zniewolona – baddha; zatem odczuwa palącą potrzebę wyzwolenia się. Ale by uzyskać wolność, musi porzucić wszelkie uzależnienie i zerwać więzy z prakriti.

Niewidomy nie poprowadzi niewidomego. Nędzarcz nie pomoże nędzarczowi. Czy człowiek bezradny, nie posiadający nic, może kogokolwiek uwolnić od biedy, cierpienia i bólu? Biedny musi szukać pomocy u bogatego, niewidomy potrzebuje przewodnika,

który widzi. Zaślepieni i spętani dwoistością prakriti muszą szukać schronienia w niewyczerpanej skarbnicy współczucia, mocy i mądrości – w boskiej atmie. Tylko ona uwolni ich od ubóstwa smutku i obdarzy bogactwem anandy; i tak osiągną cel ludzkiego życia. To spełnienie, tę atmiczną świadomość sprowadza łaska brahmana.

Gdzie szukać atmy? W jakim miejscu przebywa atma? Jak poznać atmę? Oddawanie czci pozornie nieświadomym przedmiotom, jednak z przekonaniem, że stanowią one przejawienia świadomości najwyższej – atmy, ułatwia jej odnalezienie. Atmę mogą zrozumieć jedynie ci, którzy są świadomi bezforemnego, pozbawionego atrybutów brahmana. Jednak również i brahman ucieleśniony – saguna brahman, zawiera w sobie pełnię atmicznej rzeczywistości. Tę prawdę potwierdza szereg przykładów. Brahmawidja jest innym określeniem rozumienia i doświadczania atmy jako tożsamej z brahmanem, rozumienia i doświadczania tego, co indywidualne jako tożsamego z tym, co powszechnie.

Cztery stany świadomości

Prawo do brahmawidji mają wszyscy. Poszukujący jej człowiek codziennie przechodzi przez cztery stany świadomości. Według Wed są to: stan jawy, snu, snu głębokiego oraz czwarty – stan świadomości

wyzwolonej, turija. Nazywa się je także poziomami lub stopniami świadomości. W pierwszym stanie – jawy, człowiek jest świadomy świata przedmiotów, a jego świadomość kieruje się na zewnątrz. Za pomocą oczu dostrzega istniejące we wszechświecie przedmioty, za pośrednictwem uszu słyszy dźwięki. Inne zmysły umożliwiają mu wężanie, smakowanie oraz odczuwanie dotyku. Człowiek osiąga pełnię żyjąc w kontakcie ze społeczeństwem. W tym celu posiada on 19 instrumentów, a mianowicie: 5 narządów postrzegania, 5 narządów działania, 5 pran, czyli energii życiowych, oraz 4 instrumenty wewnętrzne zwane antahkaraną, na którą składają się:

1. umysł (manas),
2. intelekt, zdolność rozróżniania (buddhi),
3. pamięć i świadomość (ćitta),
4. poczucie ego (ahamkara).

Wyszczególnione tu 19 narzędzi kontaktu i działania umożliwi człowiekowi w stanie jawy odczuwanie na poziomie fizycznym smutku i radości, zysku i straty, sukcesu i porażki. Ponieważ w tym stanie świadomości utożsamia się on z ciałem materialnym, jego doświadczenia mają charakter fizyczny.

Sfera snu jest inna. Tutaj jaźń zwrócona jest ku wnętrzu, antarmukha. W stanie snu (marzeń sennych) wszystkie reakcje i doświadczenia zachodzą wewnątrz, nie w sferze zewnętrznej. W pokoju może przebywać

dziesięć śniących osób, lecz każda z nich doświadcza swojego własnego stanu marzeń sennych, a ich doznania nie mają z sobą żadnego związku. Osoby te indywidualnie przeżywają niepokoje lub przyjemności; okoliczności zewnętrzne nie wywierają na nie żadnego wpływu. Świat zewnętrzny znajduje się poza ich świadomością.

W stanie snu umysł stwarza świat, a osoba śniąca przeżywa doświadczenia, jakich ten świat dostarcza. I chociaż postrzegane tutaj przedmioty są jedynie wyobrażeniami, to uczucia i emocje, takie jak radość i smutek, miłość czy lęk są równie realne, jak w stanie jawy. 19 narzędzi kontaktu i działania funkcjonuje również w stanie marzeń sennych, jednak nie w świecie materialnym, ale w umyśle, ponieważ w umyśle obecna jest światłość tworząca obrazy. Dlatego o tym, który doświadcza marzeń sennych, mówi się tajdzas (światlisty, uformowany z duchowej światłości – tedżasu). Tedžas umożliwia stworzenie każdej formy, dźwięku czy smaku – według decyzji. Stan snu stanowi drugi krok lub etap odkrywania przez jaźń swej prawdziwej świadomości.

Sen głęboki, czyli suszupti – ten poziom wolny jest nawet od marzeń sennych. Osoba pogrążona w niezakłóconym śnie głębokim jest nieświadoma swego ciała, jak również dźwięków, zapachów, kształtów, smaku czy dotyku. Wszelkie działania pozostają w swej nieprzejawionej postaci w umyśle. Wszystkie

doznania rozplywają się w wyższych poziomach świadomości, w prądźnianie. Nie ma poczucia odzielenia ani własnej tożsamości, indywidualności ani powszechności, części ani całości, nie ma doświadczonego ani doświadczenia. Jest tylko atma, w której na czas snu głębokiego osoba śpiąca rozplynęła się całkowicie.

A teraz turija, czyli etap czwarty. Tutaj nie istnieje wjakti – jaźń indywidualna. Osiągnęła ona podstawową prawdę życia i stworzenia, wszechobecną, wszechobejmującą atnę, spokój i moc jedynego królestwa – królestwa atny. Ci, którzy dotarli do tego poziomu, nie mają nic wspólnego z jaźnią indywidualną. Nie można stwierdzić, czy posiadają wiedzę czy nie, ponieważ trwają zjednoczeni z najwyższą błogością.

Wszystko jest atną – atma jest wszystkim

Atma, w której się rozplynęli, jest niewidzialna dla oka. Nie można jej schwytać i trzymać w dłoniach. Można jedynie wiedzieć, że atma istnieje i jest samym dobrem, niczym innym. Żeby w człowieku zakorzeniła się wiara w atnę, musi on wyplenić wszelkie skłonności wiążące go ze światem doczesnym.

Cztery fazy recytacji dźwięku OM odzwierciedlają cztery poziomy świadomości atmicznej. A-U-M to

najwyższa mantra obrazująca cztery stany świadomości – jawy, marzeń sennych, snu głębokiego i stan jedności z atmą. W stanie jawy i marzeń sennych atma przejawia się przez umysł, w stanie snu głębokiego przejawia się ona w sercu, w czwartym stanie – turija istnieje tylko atma.

Podsumowując można powiedzieć, że atma obecna jest w każdej istocie, na każdym poziomie codziennego życia, we wszystkich okolicznościach i warunkach, w każdym czynie i doświadczeniu. Wszystko jest atmą, atma jest wszystkim; cały wszechświat wyłania się z jedności i jest jednością – tę prawdę odkrywa omawiana sutra. Bez świadomości, że wszystko jest jednym i tym samym, nie ma radości ani spokoju; bez radości i spokoju prawda jest pustą ideą. Zatem trzeba zrozumieć, że wszechświat jest pełnią – purna. Nie jest pustką ani próżnią. Jest atmą.

7

Hejatwa awaćanaćća (awaćanat ća)⁹

Boska wola jest przyczyną
wszystkich przyczyn

Jeżeli znana jest przyczyna, można poznać wszelkie jej następstwa. Cały wszechświat ożywiony i nieożywiony został uczyniony z pięciu pierwotnych żywiołów i dlatego nazywamy go prapańcą (składający się z pięciu). Został stworzony przez boską wolę – bhagawat sankalpę i jest jej rezultatem. Bhagawat sankalpa jest przyczyną. Żaden skutek nie może powstać bez poprzedzającej go przyczyny. Przyczyna ma dwa aspekty – upadana karanę, czyli przyczynę materialną i nimitta karanę – przyczynę sprawczą.

⁹ *hejatwa*: być odrzuconym; *awaćanat*: nie stwierdzono; *ća*: także, i; (pradhana nie może stanowić pierwotnej przyczyny, ponieważ pisma nie mówią, że można odrzucić sat). [przyp. ES]

Bóg jest zarówno przyczyną materialną, jak i sprawcą

Zanim pojawił się produkt, musiała istnieć jego przyczyna materialna. Jest ona podstawą dla produktu. Jako przykład rozważmy srebrny kubek. Kubek nie może istnieć bez srebra. Gdyby nie było srebra, z którego można uformować naczynie, nie byłoby produktu, czyli kubka. Srebro stanowi tu przyczynę materialną. Innymi słowy, zanim powstaje rupa, czyli forma, musi być obecne istnienie.

Kubek to forma, jaką przyczyna sprawcza nałożyła na srebro. Naczynie jest dziełem, czymś, co zostało wykonane. Przyczyną materialną – upadana karań, jest srebro. Kubek został wykonany przez złotnika. Po wykonaniu naczynia złotnika nic już nie łączy z tym przedmiotem. Natomiast kubek i srebro nadal pozostają w ścisłym związku.

Materialną przyczyną stworzenia, kosmosu, wszechświata jest Bóg będący substancją, bazą, czyli upadana karań. Przyczyną sprawcą również jest Bóg. Jest on zarówno transcendentny, jak i przejawiony. Jest zarówno istnieniem, jak i stawaniem się. Tak jak srebrny kubek jest srebrem, tak cały kosmos jest Bogiem. Bóg przejawia się jako całe stworzenie. Jego wolą jest stawać się tym wszystkim. W każdym przedmiocie (padartha) Bóg jest obecny jako paramartha

– najwyższa prawda. Bez najwyższej prawdy nie może istnieć żaden przedmiot. Wszystko istnieje w tej wszechobecnej rzeczywistości.

Właściwe postrzeganie odkrywa jedność w różnorodności

Ta niezwykła tajemnica pozostaje poza zasięgiem rozumienia, intelekt jej nie pojmuje. Człowiek ze swoim kudarśanem, to znaczy zafalszowanym postrzeganiem, widzi jedynie to, co przejawione – imiona i formy. Znajduje się w stanie pomieszania, miotają nim przeciwieństwa, takie jak sympatia i niechęć, przyjemność i ból, uniesienie i depresja. Jest świadomy jedynie złudnej wielości różnych nazw i form.

Niezafalszowane widzenie – satdarśan umożliwia postrzeganie jedności w wielości oraz daje najwyższą radość płynącą z wiedzy, że w całej różnorodności stworzenia obecna jest jedna i jedyna paratattwa – pierwiastek najwyższy, prawda absolutna. Wyzwolenie, czyli moksha to nabycie takiej świadomości, osiągnięcie brahmana, utożsamienie się z brahmanem. Każda istota musi osiągnąć to spełnienie, ten cel – brahmana. Takie jest jej prawdziwe przeznaczenie. Pewnego dnia budzi się i ujawnia w człowieku pragnienie zerwania kajdan smutku i radości, pęt poczucia *ja* i *moje*. Droga, którą wtedy podąża,

niezawodnie prowadzi do mokszy. Poszukiwanie takiej drogi to oznaka inteligencji.

Jeśli człowiek nie szuka tej drogi, ponieważ sądzi, że istnieje tylko świat przejawiony, to ulega czarowi tego świata, a wówczas jego życie staje się jałowe i pozbawione sensu. Natura jest padartha swarupą – ucieleśnieniem, efektem procesu stawania się. Trzeba zwrócić się ku Osobie, która kryje się za naturą – za procesem stawania się. Co zyskuje nędzarz pozostając w towarzystwie drugiego nędzarza? Czy człowiek spętany może się wyzwolić korzystając z pomocy kogoś, kto również jest spętany? Osoba zniewolona może zostać wyzwolona jedynie przez osobę wolną.

Do wieczności prowadzi łaska Boga

Pogrążony w głębokim smutku musi szukać pomocy u kogoś przepelnionego anandą, radością. Niewola zawsze prowadzi do rozpacz, natomiast Bóg jest uosobieniem szczęśliwości. Aby całkowicie wyzwolić się od smutku, trzeba zwrócić się do niewyczerpanego źródła radości, ku Bogu. Bo czym naprawdę jest moksza? Moksza to wolność od smutku, zanik smutku; moksza to ananda prapti – osiągnięcie anandy. Paramatma, jaźń najwyższa, wszechwładny Bóg jest ucieleśnieniem wszechobecnej słodyczy – rasy

i skarbnicą błogości – ananda nilają. Zatem ci, którzy zabiegają o łaskę Boga i ją otrzymują, osiągają wieczność.

W wieczności nie ma żadnych doznań – dźwięku, dotyku, kształtu, smaku ani zapachu. Wieczność nie ma początku ani końca. Człowiek powinien nieprzerwanie dążyć do osiągnięcia wieczności; stopniowo przechodzić od poziomu materialnego do subtelnego i od subtelnego do przyczynowego, by ostatecznie zjednoczyć się z przyczyną pierwotną. Innymi słowy, podróż duchowa przebiega od sthuli do sukszmy, od sukszmy do karany i od karany do mahakarany. Taka jest naturalna droga istoty ludzkiej.

Patrz do wnętrza, nie na zewnątrz

Jednak zwykły człowiek goni za szczęściem materialnym i przyjemnościami zewnętrznymi. Nie poszukuje błogości, jaką darzy atma – jego wewnętrzna tożsamość, przez co traci możliwość doznawania szczęśliwości atmicznej. Właściwie człowiek nie czyni żadnych kroków w tym kierunku. Całą uwagę skupia na świecie zewnętrznym zamiast kierować ją ku wnętrzu.

Zwierzę nazwano *paśu*, gdyż ono patrzy (*paśjati*) na zewnątrz. *Paśjati iti paśu* – to, co patrzy na zewnątrz, to zwierzę.

Patrzanie na zewnątrz charakteryzuje zwierzęta, nie ludzi. Organy percepcji zmysłowej w ludzkim ciele – oczy, nos, język, itd., są skierowane i otwarte na świat po to, by kontaktowały się z przedmiotami znajdującymi się na zewnątrz. Zatem dehadriszti, czyli fizyczne postrzeganie za pomocą organów ciała ma charakter zewnętrzny.

Świat wewnętrzny nie jest dla człowieka tak łatwo dostępny jak świat zewnętrzny. Być może tylko jedna osoba na milion uzyskuje wgląd wewnętrzny i kontakt z rzeczywistością atmiczną. Taki człowiek to mędrzec, dźnianin. Kto przychodzi na świat ze zrozumieniem prawdziwego celu ludzkiego życia, jakim jest szczęśliwość duchowa, ten na pewno ów cel osiągnie i dostąpi anandy – duchowej, wiecznej błogości. To jest najwyższe osiągnięcie nadające życiu sens i wartość.

Atmiczne postrzeganie jedności to widzenie zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne

W rzeczywistości świat zewnętrzny i wewnętrzny nie są oddzielne ani od siebie oddalone; przeciwnie, są nierozzerwalnie związane – stanowią awinabhawa sambandhę. Zwykli ludzie sądzą, że ciało widzi i słyszy, doświadcza i czerpie radość. Otóż nie. To inna moc włada zmysłami, umysłem oraz intelektem – jest

nią atma. Omawiana sutra napomina, by kontaktując się ze światem przy użyciu zmysłów, umysłu oraz intelektu zawsze być świadomym tej atmicznej mocy.

Deszcz padający na góry spływa zboczami w doliny i tworzy mętne potoki. Krople tego samego deszczu pozostają czyste, gdy wpadają w krystaliczną toń jeziora czy rzeki. Mędrcy dostrzegający swą atmiczną rzeczywistość stają się ucieleśnieniami czystości, spokoju i miłosierdzia. Żyją w pełnej świadomości atmy, swej prawdziwej istoty. Osoby o tak czystej świadomości doświadczają tożsamości z atmą. Żadnego wpływu nie wywiera nań sympatia ani uraza, poczucie *ja* i *moje*, lęk ani spokój, uniesienie z powodu pochwały ani przygnębienie wywołane krytyką. Na poziomie tożsamości z atmą wszelkie przeciwieństwa równoważą się; są przyjmowane obojętnie i traktowane jak fale na oceanie atmicznej świadomości. Tak można opisać postrzeganie z poziomu atmy, wgląd w brahmana, doświadczanie jedności.

8

Swa apjajat¹⁰

Dusza indywidualna rozplywa się
w brahmanie

Swa znaczy „w sobie”, czyli w brahmanie, natomiast *apjajat* – „ponieważ się łączy”. Te dwa słowa mówią: *Skoro powiedziano, że dusza indywidualna – dziwi łączy się z brahmanem, to znaczy, że podczas snu głębokiego, wolnego od marzeń sennych, odzyskuje ona swą prawdziwą naturę. Gdy jaźń indywidualna łączy się z jaźnią najwyższą, stanowiącą jej prawdziwą tożsamość, staje się atumą i tylko atumą. Atma, która wydawała się być zamknięta w imieniu i formie, zrzuca je z siebie i rozplywa się w atmie nieograniczonej – fala rozplywa się w oceanie. Atma, która przedtem stała się czymś, teraz jest samym tylko czystym istnieniem, sat.*

¹⁰ *swa apjajat*: z uwagi na to, że łączy się z (prawdziwą) jaźnią. [przyp. ES]

Brahman – zarówno odwieczne istnienie, jak i niepodzielona świadomość

Esencją wszystkich tekstów i nauk wedyjskich są następujące prawdy:

1. Brahman jest sprawcą i materialną przyczyną wszechświata – dżagatu, który z brahmana wyłania się (*dża*) i do niego powraca (*ga*).
2. Istnieje tylko brahman, tak więc we wszechświecie nie ma nic oddzielnego od brahmana, nic pozbawionego świadomości.

Nic nie jest dżada, czyli bezwładne, nieaktywne. Jak mówią święte pisma i wedanta, brahman to nie tylko sat – istnienie, ale także cit – świadomość.

Pięć energii życiowych podsyca pięć ogni w ciele

Dla każdej żywej istoty niezbędny jest sen. Człowiek, podobnie jak inne stworzenia, bez snu żyć nie może. Spośród wszystkich przyjemności tego świata, sen przynosi najwięcej korzyści. Inne przyjemności są jałowe, błahe i naznaczone piętnem marnotrawstwa. Gdy istota żywa zapada w sen, w jej ciele nadal

funkcjonuje pięć energii życiowych – prana, apana, wjana, udana i samana, a także pięć ogni – pańcagni, ogrzewających ciało.

Podczas snu wdech i wydech jest spokojny i miarowy jak rytm samana – hymnu wedyjskiego. Prana działa podobnie jak ahawaniya z wedyjskich rytuałów – święty ogień, który stale płonie w indyjskich domach i nieustannie dostarcza energii.

Apana to jakby wedyjski ogień ofiarny dakszinagni, rozpalany na południowej stronie ołtarza. Udana pomaga umysłowi dotrzeć do brahmaloki, to znaczy doświadczać jedności z Najwyższym, jeśli pozwala na to karma danej osoby. Tym, kto podczas snu odpoczywa i jest szczęśliwy, tym, którego sen odświeża, tym, kto podczas snu czerpie błogość, jest dźiwi, ucieleśniona atma.

Ciało świątynią atmy (Boga)

Dźiwi to boskość zamieszkująca ciało – swoją świątynię. Doświadcza ona wszystkiego, co widzi, słyszy i z czym przy udziale umysłu kontaktuje się w świecie zewnętrznym, a także odczuwa wpływ tego, czego za pośrednictwem umysłu nie można zobaczyć, usłyszeć ani doznać. Ponadto w czasie marzeń sennych dźiwi może stwarzać i przeżywać różne doświadczenia oraz być świadkiem odcisniętych w umyśle doznań

z uprzednich wcieleń. Czasami zdarza się, że dźwi nagle porzuca związek z ciałem oraz zmysłami i zanurza się w swej prawdziwej istocie – w paramatmie, wszechobecnej jaźni najwyższej. Przepelniająca ją wówczas błogość jest przejawieniem, formą paramatmy.

Dźwi znajdująca się w stanie snu bez marzeń sennych, wiedziona blaskiem udany wznosi się do anandaloki, znanej także jako brahmaloka. Tak oto podczas snu głębokiego człowiek bez żadnego wysiłku otrzymuje wspaniałą okazję radowania się bliskością paramatmy stanowiącej pierwotne źródło i substancję pięciu podstawowych żywiołów – bhutów, pięciu zmysłów – indrijów oraz wewnętrznego instrumentu świadomości – antahkarany. Jednak to doświadczenie trwa krótko, jest przemijające.

Nieprzemijająca szczęśliwość to świadomość najwyższa

Nieprzemijającą błogością roztopienia się w paramatmie może radować się ten, kto oczyścił umysł oraz buddhi i w ten sposób uzyskał pełnię świadomości. Wszechwiedzy może dostąpić jedynie ten, kto nieustannie przebywa w świecie trwałym – akszaja, kto roztopił się w akszara parabrahmanie – niezniszczalnym, nieskończonym bezmiarze, w paramatmie. Ten,

kto uświadamia sobie, że wszystko jest nim, że bez niego i poza nim nie istnieje nic, ten staje się wszystkim, brahmanem.

W czasie snu głębokiego dźwi trwa w tamogunie, czyli w głębokiej ciemności niewiedzy. Z kolei osoba zrealizowana nawet i w stanie marzeń sennych doznaje takiej błogości, jakiej doświadcza świadomość przebudzona. Osoba zrealizowana nawet podczas jawy uwalnia się od wpływu ciała, zmysłów oraz umysłu i zanurza w błogości swej prawdziwej natury. Jaźń indywidualna uzyskuje dostęp do świadomości powszechnej, ćajtaji, a wówczas może zagłębić się w paramatmie, świadomości najwyższej. Zatem sutra ta uwypukla prawdę, że sat – czyste istnienie, to znaczy to, co staje się stworzeniem i całe stworzenie w siebie wchłania, odnosi się do parabrahmana, świadomości najwyższej, a nie do jakichkolwiek przedmiotów, które wyłaniają się z niej i są od niej zależne.

9

Śrutatwat ća¹¹

Wszechwiedzący brahman
przyczyną wszechświata

Ponieważ Wedy, czyli śruti, głoszą (*śrutatwat ća*), że przyczyną powstania kosmosu jest wszechwiedzący brahman, starano się brahmana zrozumieć i opisać. Już samo słowo *brahman* sugeruje nieskończoną moc realizacji woli. Choć Wedy nauczają, że brahman jest nieuwarunkowany i wolny od atrybutów, to jednocześnie mówią, że jego naturą jest wszelkie dobro, łaskawość. Jednak z punktu widzenia kosmosu brahman nie posiada żadnych cech.

Wszechświat jest przejawieniem najwyższej świadomości

Upaniszady, które należą do śruti, nie czynią różnienia pomiędzy Absolutem a wszechmocnym

¹¹ *śrutatwat*: głoszone przez śruti; *ća*: także, i. [przyp. ES]

Bogiem (brahmanem a Iśwarą). Wszystkie teksty wedanty nauczają, że kosmos jest przejawieniem lub projekcją najwyższej świadomości.

Z drugiej strony, jeśli przyjmiemy, że wszechświat jest bezwładny i nie posiada świadomości, to nasuwa się pytanie, dlaczego jest tak pociągający i atrakcyjny. Przecież nie może być obojętny i pozbawiony zdolności reakcji, bo gdyby taki był, wciąż pozostawałby taki sam. A tak nie jest. Bóg jest zarówno sprawcą, jak i materialną przyczyną kosmosu. To Bóg stał się całym światem. Jest zarówno prawdą wewnętrzną, jak i zewnętrzną. Bóg jest wewnętrznym światłem, które oświeca i objawia, przyciąga i ujawnia.

Mówi się: *Pisztadi guda samparkat* – mąkę i podobne produkty miesza się z cukrem. Słowem *piszta* określa się mąkę z wszelkiego rodzaju ziarna: ryżu, pszenicy, nasion roślin strączkowych. Mąka staje się słodka, gdy ją zmieszamy (*samparka*) z cukrem (*guda*). Sama nie jest atrakcyjna dla języka; to cukier czyni ją smaczną. Podobnie, jeśli w kosmosie uwidacznia się wdzięk, urok czy wspaniałość, bez wątpienia jest to przejawienie kosmicznej duszy, paramatmy. Wedy tłumaczą to bardzo klarownie. Głoszą, że paramatma stwarza wszechświat, opiekuje się nim i podtrzymuje jego istnienie, jak również sprawia, że ostatecznie wszechświat stapia się z nią w jedno. Paramatma jest zarówno jedynym stwórcą, opiekunem i panem kosmosu, jak i tym, kto go doznaje. Tak mówią śruti.

Naturą brahmana jest duchowa błogość

Wedy głoszą, że brahman jest anandaswarupą, to znaczy, że jego naturą jest ananda, najwyższa błogość. Jeśli chodzi o atmę, pisma wymieniają otaczające ją powłoki, a mianowicie: annamajakość – powłokę fizyczną, pranamajakość – powłokę energii życia, manomajakość – powłokę umysłu i widźnianamajakość – powłokę intelektu. Najgłębiej leży anandamajakość – powłoka błogości. Ponieważ wszystkie istnieją w brahmanie, można powiedzieć, że naturą brahmana jest ananda. Kolejne powłoki są coraz bardziej subtelne (sukszma). Najsztelniejsza jest piąta – anandamajakość. Zatem wszystkie te powłoki można uważać za upadhi, czyli ciało albo ubranie brahmana.

Powłoka pożywienia albo powłoka fizyczna jest grubym, zbudowanym z materii pokrowcem chroniącym sztelniejszą warstwę energii życia. Nad energiami życia, tak zwanymi pranami czuwa, a także kieruje nimi, sztelniejsza powłoka umysłu. Z kolei prany aktywizują i regulują działanie narządów fizycznych i narządów zmysłów. Skoro kontrolę nad pranami sprawuje manomajakość, jest ona potężniejsza od pranamajakości. Sztelniejsza od powłoki umysłu jest widźnianamajakość, której zadaniem jest nieustanne rozróżnianie pomiędzy tym, co przemijające – anitja, a tym, co wieczne – nitja. Widźnianamajakość, jako

powłoka najbliższa anandamajakości, jest bardzo pomocna, jeśli chodzi o doznawanie anandy, czyli osiągnięcie świadomości brahmana.

Aby uchronić ciało przed zaziębieniem, nosimy kilka warstw ubrań – podkoszulkę, koszulę, kurtkę i szal. Żeby umożliwić lekarzowi zbadanie serca, musimy najpierw zdjąć szal, potem kurtkę, koszulę i wreszcie podkoszulkę. Podobnie, aby uzyskać świadomość najwyższej atmy lub brahmana, tożsamy z anandą, musimy wyeliminować wpływ kolejnych powłok – annamajakości, pranamajakości, manomajakości i widźniamajakości. Podróż zwana życiem to nic innego, jak tylko pielgrzymka od planu materialnego związanego z pożywieniem, noszącego miano annamaji, do anandamaji – duchowego planu szczęśliwości stanowiącego cel i zakończenie podróży. Tę prawdę przekazuje niniejsza sutra. Paramatma, czyli dusza najwyższa ma naturę anandy – błogości.

Niektórzy nie zgadzają się z tym stwierdzeniem, ponieważ uważają, że naturą dźiwatmy, czyli duszy indywidualnej nie jest ananda, lecz widźniana – intelekt zdolny do rozróżniania. To znaczy, że tylko sam brahman jest światłością i nie potrzebuje zewnętrznego źródła światła, trwa we własnym blasku. Inni głoszą, że paraśakti – najwyższa energia jest duchową błogością, atmą najwyższą, paramatmą lub para-akaśą – najsubtelniejszą przestrzenią. Jednak są to tylko teorie wymyślone przez ludzi znajdujących się na różnych poziomach rozwoju.

Atma to również duchowa błogość

Brahman zawiera w sobie wszystko, a świadomość każdej istoty jest świadomością brahmana. Świadomości nie da się w żaden sposób podzielić. Ananda jest we wszystkim; brahman czy anandamaja to również i dźiwatma – brahman przejawiony jako dusza indywidualna. Nie można rozpatrywać właściwości w oderwaniu od przedmiotu posiadającego te właściwości. Atma pozostaje anandą zarówno jako wszechobecna paramatma, jak i jako indywidualna dźiwatma. Anandy nie da się zmierzyć ani określić jako mniejszej lub większej. Anandamaja (dosł.: „wykonane” z błogości) znaczy błogość, a nie przedmiot, który ją posiada. Zatem nie jest tak, że dźiwatma ma w sobie mniej anandy, a paramatma więcej. Dźiwatma i paramatma to jedna i ta sama ananda.

Także w zwykłym, doczesnym sensie ananda jest cechą znamioną każdej istoty żywej. Dlatego właśnie każdy człowiek pragnie ją wyrażać i pomnażać. Żeby jej doznawać, gotów jest zrezygnować ze swych pragnień i zwyczajów. Jednak przekonanie, że anandę można czerpać z przedmiotów zewnętrznych, świadczy o niewiedzy.

Sarwam parawaśam dukham; sarwam

atmawaśam sukham –

wszystko, co pochodzi z zewnątrz, to smutek;

wszystko, co pochodzi z wnętrza, to szczęście.

Zatem człowiek, który sądzi, że zaczerpnie szczęścia od przedmiotów zewnętrznych, sięga na zewnątrz i zaprasza smutek. Wyobraża sobie, że przedmioty zewnętrzne przyniosą mu radość, staje się ich niewolnikiem i popada w niepotrzebny żal. Staje się ofiarą niepokoju i zmartwienia. Szukając szczęścia w przedmiotach zewnętrznych cierpi tak, jak człowiek spragniony goniący za fatamorganą – nie zaspokoi on swego pragnienia, lecz źle skończy. Zatem próby czerpania radości ze świata materialnego i z aktywności zewnętrznej nie są warte zachodu. Ci, którzy pragną prawdziwej, duchowej błogości, muszą zwrócić się do wnętrza, ku atmie.

I jeszcze jedno: załóżmy, że pewien mężczyzna, imieniem na przykład Rama, uczynił drugiego – Bhimę, bogatym lub czegoś go nauczył. Czy nie znaczy to, że początkowo Rama był bogatszy lub mądrzejszy od Bhimy? Gdyby Rama był biedny i niewykształcony, czy mógłby obdarzyć Bhimę bogactwem i wiedzą? To oczywiście, że nie.

Najwyższa jaźń to istnienie-świadomość-szczęśliwość

Brahman jest anandaswarupą, samą anandą. Każda istota czerpie błogość od brahmana. Brahman jest wszelką wiedzą, zatem to brahman udziela

człowiekowi wiedzy, przebudza go do wiedzy i jego wiedzę poszerza. Jedynie Bóg obdarza duchową błogością. Potwierdzają to sutry:

*Anandamajobhjasat (anandamaja abhjasat)*¹²
– przepelniony błogością jest tożsamy z jaźnią
najwyższą, ponieważ to stwierdzenie powtarza
się (w pismach) wielokrotnie,

oraz

*Mantra warnikam ewa ća*¹³ –
ten sam (brahman) opisany jest również
w mantrze: *Satjam dźniam anantam brahma*
– brahman to prawda, mądrość, nieskończoność.

Powyższy aksjomat (mantra) odnosi się do tego samego brahmana, który jest duchową błogością. Brahman to prawda (satja); brahman to wiedza (dźniana); brahman to nieskończoność (ananta). Satjam, czyli prawda jest synonimem anandy, błogości.

Prawda to również niepodzielona, niezmiernona ananda. Prawda jest niezależna od przestrzeni, czasu ani różnych przemijających doświadczeń. Ananda oczyszcza czas, przestrzeń oraz jaźń indywidualną. Te trzy: czas, przestrzeń i jaźń indywidualna „podlegają” anandzie, ale ona jest od nich niezależna – niezwią-

¹² *anandamaja*: pełen szczęśliwości; *abhjasat*: z uwagi na powtórzenia. [przyp. ES]

¹³ *mantra warnikam*: ten, który jest opisany w mantrze; *ewa*: ten sam; *ća*: także, i. [przyp. ES]

zana czasem, przestrzenią ani jaźnią indywidualną. Boga, aczkolwiek nazwanego i opisanego w mantrze, można przy udziale mantry poznać tylko częściowo. Bóg nie ogranicza mantry, natomiast mantra może ograniczać Boga. Ananda stanowi spoiwo łączące mantrę z Bogiem.

10

Dźjotiśćaranabhidhanat (dźjoti ćarana abhidhanat)¹⁴

Boska „światłość” i boskie „stopy”

Występujące w Upaniszadach słowo *dźjoti* – światłość, nie odnosi się do fizycznego światła znanego w świecie materialnym. W celu scharakteryzowania wszechprzenikającej, obecnej we wszystkim istoty przypisuje się jej pewne cechy materialne, na przykład używając określenia *ćarana* (stopy). Jednak to, co ograniczone, co posiada pewne właściwości, nie może stać się przedmiotem czci i medytacji. Gdyby słowo *dźjoti* miało znaczyć światłość posiadającą pewne cechy, to nie mogłoby ono określać brahmana, najwyższego Absolutu.

¹⁴ *dźjoti*: światłość; *ćarana*: stopy; *abhidhanat*: wspomniano; (światłość jest brahmanem, ponieważ fragment dotyczący światłości wspomina o stopach). [przyp. ES].

Boska światłość lśni wszędzie

Hymn wysławiający kosmiczną osobę Boga, zatytułowany *Puruszasuktam*, głosi:

Padoasja wiśwa bhutani –
cały kosmos wraz ze wszystkimi bhutami,
czyli żywiołami stanowi zaledwie czwartą
część boskiej chwały.

Zatem boskość trwa ponad wszelkimi granicami czy miarami. Dźjoti rozświetla niebiosa i sięga ponad nie. Dźjoti odsłania nawet brahmana. Światłość umożliwiającą poznanie tego, co istniało przed powstaniem życia, światłość, ukazującą regiony istniejące poza najdalszymi granicami – tę światłość określa słowo dźjoti. Dźjoti jaśnieje w najwyższej z najwyższych lok, czyli światów.

Trzeba tu zauważyć, że ta sama boska światłość świeci zawsze, wszędzie, we wszystkich istotach. Zawiera w sobie asti (sat, istnienie), bhati (ćit, świadomość, oświecenie, wiedzę) oraz prijam (anandę, radość, błogość). Wszystkie widzialne we wszechświecie przedmioty mają za swą podstawę to, co niewidzialne. Wszystkie przedmioty poruszające się mają za swą bazę to, co nieruchome. Podobnie, każda istota żywa, więcej – cały wszechświat, ma za swą podstawę niewidzialnego brahmana, prawdę najwyższą, parabrahmana. To parabrahman, wszechobecna

jaźń najwyższa sprawia, że cały wszechświat jaśnieje. Słowo dźjoti odnosi się tu do tej boskiej światłości, a nie do światła ograniczonego, niższego, fizycznego. Dźjoti nie ma początku ani końca; jest światłością najwyższą – param dźjoti, światłością jedną i jedyną – adwajta dźjoti, światłością odwieczną, niezniszczalną – akhanda dźjoti. Innymi słowy, dźjoti to para-brahman, ponieważ wszystko przejawia się jedynie w boskiej światłości i dzięki niej.

Nieskończona boska światłość a światło fizyczne

Rozważanego tu słowa dźjoti nie można rozumieć w żaden inny sposób. Upaniszady rzeczywiście opisują brahmana jako posiadającego stopy – ćarana, ale w żaden sposób nie ogranicza to jego nieskończoności.

Tak więc słowo dźjoti odnosi się tu do brahmana. Brahmana przedstawia się jako posiadającego cztery stopy albo cztery części, a wszystko, co wyłoniło się z brahmana, stanowi tylko czwartą jego część. Upaniszady mówią, że pozostałe trzy części pozostały w amritam diwi – nieśmiertelnej, niewyczerpanej, niezmiennej boskości.

Takiej niezmiennej światłości nie można w żaden sposób odnosić do zwykłego, znanego nam światła. Światłość, o której mówią Upaniszady, oświeca

(*dipjati*). Czy można ograniczyć iluminację do oddziaływania zwykłego światła? Dźjoti jest osadzone w brahmanie; działa jedynie w brahmanie i poprzez brahmana. Brahman jest obecny we wszystkim, zatem dźjoti oświetla wszystko i we wszystkim jaśnieje.

Boska światłość to oświecenie

Podłożem, korzeniem i osłoną kosmosu, pozostającego w stanie nieustającej wibracji i ruchu, jest brahman – trwałe, nieporuszone, nieruchome, niezmiennne dźjoti. Gdyby w taki stan wibracji i ruchu wchodził również brahman, wówczas nastąpiłoby ostateczne wchłonięcie świata, pralaja. Jaki los czekałby pasażerów, gdyby tory, po których pędzi pociąg, zaczęły się poruszać? Możemy chodzić, ponieważ droga pod naszymi stopami jest nieruchoma.

Światło fizyczne, jak na przykład płomień lampy, oświetla pojedyncze przedmioty. Światło oświetlające i ukazujące wszystko to dźjoti. Dźjoti rozpala ogień przenikający wszystkie światy – ogień ogrzewający ciało, ogień znajdujący się w żołądku, a także ten, którym lśnią oczy. Księżyc jaśnieje, gdyż oświetla go słońce. Wszystko to ma źródło i przyczynę w brahmanie, który jest światłością boską. Dźjoti to zasada światłości, osobliwość światłości we wszystkich jej aspektach.

11

Pranastathanugamat (prana tatha anugamat)¹⁵ Brahman kosmicznym oddechem życia

Słowo *prana* – życiodajny oddech, nie odnosi się do znaczenia powszechnie przyjętego w świecie doczesnym, lecz do brahmana. Często pranę kojarzy się z bóstwami kierującymi oddychaniem i energiami życia – Rudrą, Waju, itd., jednak w omawianej sutrze również i to znaczenie nie ma zastosowania.

Subtelnym znaczeniem prany jest brahman i tylko brahman

Kiedyś pewien aspirant duchowy, Pratardana, udał się do panującego nad wszystkimi bogami Indry, aby prosić go o wskazówkę, co ma czynić, by uzyskać

¹⁵ *prana*: oddech, energia życia; *tatha*: tak więc, zatem; *anugamat*: ponieważ powiedziano; (prana jest brahmanem, ponieważ tak powiedziano w pismach) [przyj. ES].

to, co przyniesie mu najwyższe dobro. Indra polecił mu poznać go jako życie i medytować o nim jako o pranie.

Precyzując, czym jest prana i opisując jej chwałę, Indra powiedział:

Sa eśa prana pradźniatma –
ta prana to świadomość,

oraz

Anando adźaro amritah –
nieprzemijająca nieśmiertelna błogość.

Zatem prana jest anandaswarupą – ucieleśnieniem błogości, jest adźara – to znaczy, że nie ubywa jej i jest amrita, czyli nieśmiertelna. Taką naukę przekazał Prataрдanie Indra. Wymienione przez Indrę atrybuty należą jedynie do brahmana, a nie do prany w powszechnie używanym znaczeniu. Oddech to tylko symbol mający na celu zatrzymanie umysłu na brahmanie.

Pratardana pytał o rzecz najważniejszą, poznanie której przyniesie człowiekowi korzyść najwyższą. Źródłem, substancją i tym, który podtrzymuje, jest brahman i tylko brahman. Tak więc użyte przez Indrę słowo *prana* może oznaczać jedynie brahmana. Potoczne znaczenie należy tu odrzucić i przyjąć znaczenie subtelne. Na ogół ludzie sądzą, że dobra materialne, władza oraz sława są w życiu najważniejsze i dlatego ze wszystkich sił dążą do ich zdobycia. W tej

pogoni gubią bezcenne ludzkie przymioty, jakimi zostali obdarzeni. Nie dosyć, że marnują całe lata danego im życia, to jeszcze coraz głębiej pogrążają się w ciemności niewiedzy – adźnianie. I tak oto tracą świadomość swej prawdziwej natury – swarupy.

Innym razem Indra nauczał:

*Mam ewa widźanihi –
mnie tylko poznawaj.*

Innymi słowy: „Mnie zrozum dogłębnie. Mnie bądź w pełni świadomy”. Indra, o którym tu mowa, nie może być określonym bóstwem posiadającym ciało i kończyny. Nie możemy wnosić, że słowo *prana* wskazuje na samego mówcę, Indrę. Ktoś mógłby argumentować, że istota, o której mamy medytować, to albo *prana* albo Indra, gdyż Indra jest *praną*, a *prana* Indrą, więc *prana* nie może odnosić się do brahmana. Taka argumentacja jest błędna. *Prana* to brahman, nic innego. Niektórzy interpretują zdanie wypowiedziane przez Indrę – *mnie tylko poznawaj* – jako następującą wskazówkę dla słuchacza: „Zgłębiaj brahmana, który jest moją tożsamością, moją prawdą, moją istotą”. Zatem słowo, jakiego użył Indra nauczając Pratarदानę, odnosi się wyłącznie do brahmana.

Medytuj o brahmanie i tylko o brahmanie

W powszechnym rozumieniu słowa *prana* i *Indra* są ze sobą powiązane. W słownictwie duchowym wyraz *bhuma*, czyli bezkres, opisuje brahmana. Słowo *brahman* również znaczy bezgraniczny, wykraczający poza kosmos. Komentatorzy badali zarówno potoczne, jak i głębsze znaczenie słów *bhuma* oraz *brahman* i doszli do wniosku, że odnoszą się one do tej samej zasady. Stwierdzili też, że *prana* i *brahman* są awinabhawa sambandhą – nierozzerwalnie związane, tak jak dwie strony tej samej monety. A zatem *Indra* zalecił medytować o brahmanie, tylko o brahmanie.

*Śastradrisztja tu upadeśa wamadewatu*¹⁶
– jak mówią pisma, tę wiedzę (którą *Indra* przekazał *Pratardanie*) osiągnął *Wamadewa*.

Cztery wielkie sentencje

Mędrzec *Wamadewa* głęboko wierzył w nauki pism:

- *aham brahmasmi* – Ja to brahman;
- *tat twam asi* – ty jesteś tym;

¹⁶ *śastradrisztja*: według pism; *tu*: ale; *upadeśa*: nauka, instrukcja; *wamadewatu*: jak w przypadku *Wamadewy*. [przyj. ES]

- *pradźniam brahma* – brahman to niezmienna, niepodzielona świadomość;
- *ajam atma brahma* – ta atma (jaźń) to brahman.

Wsluchiwał się w nie i dlatego osiągnął aparokszabrahmadźnianę – świadomość brahmana. Medytował nad prawdą *aham brahmasmi* – Ja to brahman. Tak więc w zaleceniu Indry: *Mnie tylko poznawaj* – mnie rzeczywistego, chodziło o brahmana, a nie o energię życia, pranę. Wamadewa, zanim osiągnął wyższą świadomość, również mógł utożsamiać pranę z bogiem Indrą. Jednak gdy dostąpił oświecenia, oświadczył: *Aham manurabhawam sarwatma* – byłem manu, czyli człowiekiem; jestem wszystkim. Tak samo bóg Indra, jako że posiadał pełnię mądrości, mógł twierdzić, iż brahman i prana – wszechobecna energia życia, są tym samym. Nie ma tu żadnej sprzeczności.

Wszystko jest brahmanem

W rzeczywistości brahmana można rozpoznać w każdym przedmiocie. *Sarvam brahman* – wszystko jest brahmanem. *Satjam dźniam anantam brahma* – brahman to prawda, mądrość, nieskończoność. Zgodnie z tymi opisami intuicyjnych doświadczeń, każdy przedmiot symbolizuje brahmana i wskazuje na brahmana. Wszystkie przedmioty wyłoniły się z brahmana, wszystkie są jego przejawieniami. Złoto

nie traci swojej natury, choć jako biżuteria przyjmuje wiele różnych nazw i kształtów. Nie należy pozwolić się zwieść przez różnorodność i wielość imion i form, widoków i dźwięków obecnych w świecie przejawionym. Po uświadomieniu sobie prawdy kryjącej się za różnaitością przychodzi zrozumienie, że pierwotną przyczyną, podstawą i celem jest brahman, a nie bóg Indra.

Sutra, która zapoczątkowała te dociekania: *Dźanma-djasja jathah* – tamto, z którego narodziny, itd. – stanowi, że brahman jest przyczyną kosmosu, przestrzeni i wszystkich energii życiowych, zatem słowo *prana* odnosi się tu jedynie do brahmana.

12

Sarwatra prasiddhopadeśat (sarwatra prasiddha upadeśat)¹⁷

Wszystko naucza o brahmanie

Wszystkie teksty wedanty, wszystkie upaniszady wymieniają i szczegółowo zgłębiają tylko jedno powszechnie znane słowo – brahman. W zaleceniu: „należy medytować w stanie wyciszenia” przedmiotem medytacji nie jest jaźń indywidualna, lecz to, co wyrażają słowa *sarwam khalwidam brahma* – wszystko jest brahmanem. Potwierdzają to komentatorzy.

Zdanie w Upaniszadach – *Sarwam khalwidam brahma*, to stwierdzenie rozpoczynające naukę medytacji. Wedy mówią, że kosmos, czyli całe stworzenie,

¹⁷ *sarwatra*: wszędzie (we wszystkich pismach); *prasiddha*: powszechnie znany (brahman); *upadeśat*: ze względu na nauki. [przyp. ES]

jest brahmanem, ponieważ wyłania się z brahmana, przez brahmana jest podtrzymywane i w brahmanie się rozpuszcza. Wszystko, co stworzone, nie jest różne ani oddzielne od brahmana.

Postrzeganie jedności to wgląd w brahmana

Gdy postrzega się bez zniekształceń wywołanych przeciwieństwami, takimi jak sympatia i antypatia, miłość i nienawiść, to wówczas doznaje się wszystkich form, wszystkich przyczyn i skutków jako brahmana i tylko brahmana. Jeśli zaś widzenie wypaczone jest przez miłość lub nienawiść, wtedy każda postrzegana forma, skutek czy przyczyna zdają się być oddzielne od reszty oglądanego świata. Stąd zalecenie, by medytować po osiągnięciu wewnętrznej ciszy. Gdy uczucia są wyciszone i pozostają w równowadze, wówczas wielość doświadcza się jako jedności. Pobudzony umysł nigdy nie uzyska wglądu w jedność, ponieważ w stanie pobudzenia biega w przeciwnych kierunkach, przez co doświadcza świata, natury i kosmosu jako przedmiotów odrębnych od brahmana. Takie postrzeganie stanowi przyczynę podziałów. Postrzeganie w stanie wewnętrznej ciszy odkrywa jedność. Jakie jest postrzeganie, takie wrażenie, taki ogląd świata.

Głową rodziny jest tylko jeden człowiek, ale każdy inaczej go widzi i nazywa. Syn mówi o nim ojciec, żona – mąż, synowa – teść, wnuk – dziadek, a dla młodszego brata jest starszym bratem. Jedna osoba, w zależności od relacji z innymi, wydaje się występować pod wieloma postaciami.

Również duchowi aspiranci i myśliciele, którzy znajdują się na różnych poziomach świadomości i rozwoju, wyrażają jednego Boga na różne sposoby i doświadczają Go w różnorodnych formach. Ich doświadczenia zależą też od ich postawy wobec Boga oraz sposobu wielbienia. Jedni utożsamiają Go z duszą indywidualną, czyli z dźiwi; inni czczą Go jako aktywnego, wszechwiedzącego i wszechmocnego Íswarę, jeszcze inni jako wszechprzenikającą energię – śakti lub jako kosmiczną osobę – puruszę. Natomiast dźiwi nie jest ani wszechwiedząca ani wszechmocna. Dopóki pozostaje związana niewiedzą i egoizmem, które sama sobie narzuciła, nie może poznać ani doświadczyć wszechprzenikającego i zawierającego w sobie wszystko brahmana.

Słowniczek

- abhidhanat** – wspomniano.
- abhjasat** – z uwagi na powtarzanie (*abhjas* – powtarzać, pomnażać).
- ačara** – nieruchomy, przeciwieństwo *čara*.
- ačetana** – pozbawiony świadomości, inteligencji, odczuwania; nieożywiony.
- adheja** – podtrzymywany, przypisany; przedmiot, obiekt; atrybut.
- adi** – rozpoczęcie, poczynając od; początkowy.
- adwajta** – niedwoistość; także: monistyczny system filozoficzny oparty na jedności stworzenia i stwórcy.
- adźara** – wiecznie młody, nie podlegający starzeniu, niewyczerpany.
- adźniana** – niewiedza, ignorancja, wiedza fałszywa.
- adźnianawritti** – moc tworzenia ułudy.
- agami(n)** – przyszły, nadchodzący.
- agni** – ogień, żywioł ognia; jeden z pięciu żywiołów.
- aham** – Ja, Jam jest.
- aham brahmasmi** – Ja to brahman, jestem brahmanem.
- ahamkara(m)** – dosł.: „ja czynię”; pierwiastek ego, egoizm.
- ahawanija** – jeden z pięciu lub trzech świętych ogni palonych podczas rytuałów ofiarnych (ten ze wschodniej strony ołtarza); poświęcony ogień wzięty ze stale podtrzymywanego ognia płonącego w domu.
- ajam** – to, to tutaj, wskazanie czegoś bliskiego.

- ajam atma brahma** – ta atma (jaźń) to brahman.
- akaśa(m)** – przestrzeń, niebo, eter, jeden z pięciu żywiołów.
- akhanda** – niepodzielony, nieprzerwany, cały, ciągły.
- akszaja** – niezniszczalny.
- akszara** – niezmienna, ponadczasowa prawda; trwałe, niezmienny, niezniszczalny; także: sylaba, litera.
- alambanam** – pojemnik, zasobnik, naczynie.
- amrita(m)** – nieśmiertelny, niezniszczalny; wieczność; także: ambrozja, nektar nieśmiertelności.
- amritattwa(m)** – nieśmiertelność.
- an** – oddychać, żyć, iść, wzrastać.
- ananda** – czysta, boska szczęśliwość, stan bezwarunkowej, wiecznej błogości, duchowej ekstazy.
- anandaloka** – świat lub niebo błogości, brahmaloka.
- anandamaja** – plan, poziom błogości; pełen błogości, „wykonany” z błogości.
- anandamajakośa** – powłoka ducha, szczęśliwości, najbardziej wewnętrzna powłoka istoty ludzkiej.
- anandaswarupa** – posiadający naturę anandy, ucieleśnienie anandy.
- ananta(m)** – bez końca, bez przerwy, bezkresny; wieczność, nieskończoność.
- anasuh** – przez to (*ana*) spełnione (*suh*).
- anitja** – nietrwałe, tymczasowe, przemijające.
- anna** – pokarm, pożywienie.
- annamaja** – plan, poziom pokarmu; „wykonany” z pokarmu.
- annamajakośa** – powłoka ciała fizycznego zbudowanego z pokarmu, powłoka pożywienia.
- antahkarana(m)** – wewnętrzny instrument psychosomatyczny składający się z umysłu, intelektu, pamięci i ego.
- antar** – wewnętrzny, w środku, między.

antardźagat – świat (*dźagat*) wewnętrzny (*antar*).
antarmukha – zwrócony do wnętrza, dosł.:
po wewnętrznej stronie twarzy (*mukha*).
anugamat – tak jak (*anu*) podano, przedstawiono, tak jak
idzie (*gamat*).
anumana – wniosek, domysł, wnioskowanie.
anuraga – przywiązanie, afekt, miłość, pasja.
apana – patrz: **prana**.
aparokszabrahmadźniana – bezpośrednie doznawanie
brahmana, świadomość brahmana.
apjaja(t) – być w ..., być w bliskiej łączności z ... (od *api* –
zbliżyć się, podejść, wejść).
aprameja – niezmierny, niepojęty, nie do udowodnienia.
apuruszeja – nie pochodzący od człowieka.
asabda(m) – tu: „nie powiedziano”.
asi – jesteś.
asja – tego.
asti – jest; to, co jest; istniejący, obecny; także: istność;
istnienie, sat; istota, jądro.
atha – następnie, w następstwie; teraz.
atma – rzeczywista, czysta, boska jaźń; najsubtelniejszy
aspekt duszy indywidualnej; boski, niezniszczalny
pierwiastek obecny w każdym człowieku; rzeczywiste
kryjące się za widzialnym.
atmadźniana – wiedza o atmie jako podstawowej prawdzie,
znajomość atmy, świadomość atmiczna.
atmawaśa(m) – pochodzący z wnętrza; podporządkowany
własnej jaźni.
atmiczny – odnoszący się do atmy; o cechach atmy.
ato – ponieważ, z powodu.
awaćana(t) – nie stwierdzono, brak konkretnego
stwierdzenia, nie wyrażający niczego, milczący.
awatar – zstąpienie najwyższej świadomości, wcielenie,

inkarnacja Boga.

awinabhawa – połączenie pomiędzy różnymi przedmiotami, nierozdzielność.

baddha – związany, przywiązany, przymocowany, przykuty, uwięziony.

bhadźan(a) – forma modlitwy lub oddawania czci Bogu związana z muzyką i śpiewem; pieśń nabożna lub hymn sławiący różne imiona i aspekty Boga lub osoby świętej; praktyka zbiorowego śpiewania takich pieśni.

Bhagawadgita (Gita) – Pieśń Pana. Poemat filozoficzny będący fragmentem Mahabharaty; święta księga hinduizmu zaliczana do pism objawionych. Jej treścią jest rozmowa Kriszny z Ardżuną, która odbyła się na polu Kuruszetry przed bitwą między Pandawami a Kaurawami, kiedy to Kriszna przekazał Ardżunie pełnię wiedzy duchowej.

Bhagawan – wzniosły, Pan, Bóg.

bhagawat – święty, boski, wzniosły, chwalebny.

bhati – to, co jaśnieje, świeci, oświetla; to, co jest samoświeciste, światłość, splendor; ćit.

bhawa – istnienie, świat, uczucia; pojawienie się, narodziny, wytwarzanie, stawanie się.

bhawati – staje się (od *bhawa*).

bhoga – rozrywka, zabawa; przeciwieństwo jogi.

bhuma – ogromny, bezgraniczny, bezkresny, wieczny, niezmienny.

bhuty – żywioły (ziemia, woda, ogień, powietrze, eter).

Brahma – uosobienie jednego z trzech podstawowych aspektów Boga w hinduizmie – stworzyciel.

brahmaćajtanja – najwyższa świadomość, świadomość brahmana.

brahmadźidźniasa – dociekanie, zgłębianie brahmana, pragnienie poznania brahmana.

- brahmajwa** – tożsamy z brahmanem.
- brahmaloka** – świat albo niebo Brahmy.
- brahman** – niezmienny, niepodzielny, niepoznawalny, nie dający się opisać, najwyższy, ponadosobowy duch, czysta świadomość, jedyna rzeczywistość, transcendentny Absolut, pierwotne źródło i ostateczny cel wszystkich istnień.
- brahmananda** – błogość brahmana, najwyższa boska szczęśliwość.
- Brahmasutry** – duchowe teksty w formie aforyzmów traktujące o naukach wedanty, nazywane też **Wedantasutrami**.
- brahmawid** – znawca brahmana, który osiągnął poziom patjapatti – mistrza swej ścieżki duchowej.
- brahmawid brahmajwa bhawati** – kto poznał brahmana, staje się brahmanem.
- brahmawidja** – wiedza duchowa, wiedza o jedynej samoistnej istocie, nauka o brahmanie.
- bramin** – najwyższy stan społeczny dawnych Indii (kapłani, mistrzowie tradycji wedyjskiej, nauczyciele).
- Brigu** – wielki mędrzec, syn Brahmy. Miał on dwa wcielenia. W swym drugim wcieleniu narodził się z ognia ofiarnego Waruny, który wychowywał go jak syna. Również jeden z dziesięciu wielkich mędrców zrodzonych przez Manu.
- buddhi** – wyższy umysł, intelekt, inteligencja, świadomość intuicyjna, wrodzona zdolność rozróżniania.
- ća** – i, także, nawet, z pewnością.
- ćajtanja** – świadomość, inteligencja, świadomość własnego istnienia, odbicie czystej świadomości w buddhi.
- ćara** – poruszający się (o zwierzętach), chodzący, wędrujący, ruchomy, chwiejny.
- ćarana** – stopy.
- ćet, ćed** – jeżeli.

- ćetana** – dusza, duch, świadomy, inteligentny, ożywiony.
- ćit** – świadomość, istota świadomości, siła stanowiąca impuls do poznawania.
- ćitta(m)** – jeden z aspektów umysłu: świadomość indywidualna, zdolność myślenia, pamięć, wyobraźnia, siedlisko uczuć.
- dajwa** – boski.
- daksinagni** – jeden z pięciu świętych ogni, ten z południowej strony ołtarza.
- dama** – samokontrola, panowanie nad działalnością zmysłów, cierpliwość, wyrzeczenie.
- darśan** – łaska widzenia uosobienia Boga, awatara, mistrza duchowego bądź osoby świętej.
- darśana** – wykładnia, nauczanie; szkoła filozoficzna; określenie sześciu systemów, które tworzą sześć szkół filozofii hinduskiej: njaja, wajśeszika, sankhja, joga, purwa mimansa lub mimansa, wedanta darśana zwana także uttara mimansą.
- dehadriszti** – patrzenie, widzenie (*driszti*) fizyczne, za pomocą organów ciała (*deha*).
- dewa(ta)** – boski, niebiański; istota niebiańska, bóg, bóstwo.
- dhana** – bogactwo.
- dhanena** – ta (*ena*) zdobycz, bogactwo (*dhana*).
- dharma** – uniwersalne, odwieczne, boskie prawo rządzące porządkiem wszechświata, natury, społeczeństw i jednostek; także: norma etyczna, moralność, prawość; zasady życia społecznego; powinność, powołanie, obowiązek.
- dharmadźniasa** – dociekanie, zgłębianie dharmy, pragnienie dharmy.
- dhjana** – medytacja (koncentracja, kontemplacja, medytacja); proces ćwiczenia umysłu.
- dipjati** – rozbłyskiwać, świecić, jaśnieć, oświecać.

- diwi** – jaśnieć, jasność, światło; boskie światło, niebios.
- driszti** – wzrok, widzenie, patrzenie; także: inteligencja.
- dukha(m)** – smutek, przykrość, ból, żal.
- dzidźniasa** – pragnienie poznania, dociekania, sprawdzenia; sprawdzone w praktyce, przez dociekanie.
- dźa** – urodzony z ... , zrobiony z
- dźada** – bezwolna, bezwładna, nieświadoma materia; to, co nie posiada zdolności poznania; nieożywione; stworzenie.
- Dźagadiśwara** – Pan (*Iśwara*) kosmosu (*dźagat*).
- dźagat** – zmienny świat przejawiony, nieprawdziwy; kosmos.
- Dźajmini** – święty, starożytny mędrzec-filozof, uczeń Wjasy, twórca mimansy – jednego z sześciu systemów filozoficznych hinduizmu.
- dźala(m)** – woda, żywioł wody; jeden z pięciu żywiołów.
- dźangama** – istota żywa, poruszająca się.
- dźanma(n)(di)** – narodziny, urodzenie, zrobienie.
- dźiwanmukta** – człowiek, który osiągnął wyzwolenie (*mukti*) za życia.
- dźiawatma** – jaźń indywidualna, dusza, człowiek.
- dźiawatmajkja** – jedność (*ajkja*) dusz.
- dźiwi** – żywa istota, osoba, człowiek; także: dusza indywidualna.
- dźjoti(ś)** – światło, światłość.
- dźniana(m)** – poznanie, mądrość, wyższa wiedza, która usuwa zasłonę iluzji.
- dźnianin** – ten, kto posiadał dźnianę.
- dźapa** – praktyka duchowa polegająca na powtarzaniu, w pełnym skupieniu, z czcią, miłością i oddaniem wybranego imienia Boga, modlitwy lub mantry.
- eke, ekena** – jeden, tylko, to samo, to jedno, nic, nikt.
- eśa** – ten, tutaj, teraz (od: *etad*).
- ewa** – tak, tak samo, dokładnie, z pewnością, tylko.

- ga** – od *gama*: maszerować, iść, zmierzać do
- gauna(h)** – pośredni, wtórny, podporządkowany; metaforyczny, alegoryczny, niedosłowny.
- Gautama** – jeden z siedmiu wielkich riszich, mędrców wedyjskich.
- gotra** – ród, linia rodowa, pokolenie.
- guda** – kawałki nierafinowanego cukru, scukrzony syrop.
- guny** – cechy charakterystyczne; trzy podstawowe jakości albo uwarunkowania tworzące naturę przedmiotów stworzonego świata: *sattwa*, *radžas* i *tamas*; także: siły *prakriti*, jej składniki.
- guru** – duchowy nauczyciel, mistrz, przewodnik na drodze do wyzwolenia.
- hejatwa** – być odrzuconym, porzuconym.
- Hiranjakasipu** – demon (dosł.: odziany w złoto) zgładzony przez awatara Wisznu – *Narasimhę*.
- ihamutra** – tu i tam, w tym świecie i następnym.
- ikszater(h)** – na podstawie widzenia (*iksz*), rzutowane, to, co widziane.
- Indra** – Pan niebios, Bóg istot niebiańskich, bóstwo rządzące zmysłami.
- indrija** – zmysł, narząd, organ psychiczny.
- Iśwara** – uosobienie najwyższego Boga; także: jedno z imion Śiwy.
- iti** – tak, w ten sposób.
- itjekakszara(m)** – jedna niezniszczalna litera.
- jadźnia** – wedyjski rytuał ofiarny, ofiara, poświęcenie.
- Jadźniawalkja** – wielka postać z Upaniszad, mędrzec, nauczyciel *adwajty*, guru króla *Dźanaki*.
- jatha(h)** – z tego, z którego.
- joga** – łączenie się, związek, unia, stan jedności; także system praktyk duchowych (mentalnych bądź fizycznych) mających na celu osiągnięcie doskonałości wewnętrznej i zjednoczenie się z brahmanem.

jonitwat – będący źródłem lub początkiem, pochodzący z, oparty na.

kamja – przyjemne (zaspokajające pragnienie).

Kanada – święty, założyciel szkoły filozoficznej wajśeszika; prawdopodobnie II w. p.n.e.

Kapila (Kapilaćarja) – riszi, starożytny mędrzec-filozof, założyciel i nauczyciel systemu sankhji, uważany za niepełnego awatara; o jego życiu nic bliższego nie wiadomo.

karana – przyczynowy, przyczyna, powód, motyw, środek, instrument; ciało przyczynowe.

karma(n) – jedno z podstawowych pojęć indyjskiej filozofii i religii. Suma czynów popełnionych w życiu istoty ludzkiej, decydująca o charakterze następnego wcielenia. Także: czyn, działanie, akcja; reakcja, której musimy doświadczyć w rezultacie podejmowanych działań. Łańcuch przyczyn i skutków; prawo, zgodnie z którym każda myśl i każdy czyn wywierają wpływ na los człowieka; cykl powtarzających się narodzin i śmierci.

karmiczny – odnoszący się do karmy, wynikający z karmy.

khalwidam – zaprawdę (*khalu*) wiadomo (*wida*).

kośa – powłoka, warstwa.

kszatrija – stan społeczny dawnych Indii skupiający elitę polityczną i wojskową.

kudarśan – niepełne, niedostateczne, wypaczone, zaburzone (*ku*) widzenie (*darśan*).

labhate – zdobyty (od: *labh* – zdobyć, uzyskać, otrzymać, zrozumieć).

laja – zlewanie się, rozptywanie się, rozpuszczanie się, roztopianie się, znikanie; także: zapadanie w sen.

lakszana – wskazujący, wyrażający pośrednio; cecha szczególna.

lila – boska gra, zabawa, rozrywka, sport, cud.

- loka** – świat; jeden z trzech, siedmiu lub czternastu światów (widzialnych i niewidzialnych).
- mahakarana** – najwyższa przyczyna, przyczyna pierwotna.
- maja** – ułuda, iluzja, ignorancja, złudzenie, *sadasat*.
Maja sprawia, że względny świat doczesny wydaje się rzeczywistością.
- Majtreji** – małżonka mędrca Jadźniawalkji znana ze swej mądrości.
- mam** – mnie.
- manana(m)** – rozmyślanie, refleksja, zgłębianie, kontemplacja.
- manas** – niższy umysł, umysł rejestrujący odczucia zmysłów i emocje.
- manomajakośa** – powłoka mentalna (myśli, emocji, pamięci, psychiki).
- mantra** – werset modlitewny, sekwencja słów, najczęściej w sanskrycie, mistyczna formuła lub wibracja dźwiękowa, zgłoska lub sylaba, której znaczenie i brzmienie oddziałują na powtarzającą ją osobę. Moc mantry pomaga osiągnąć pożądaną cel, a przede wszystkim oczyszcza umysł z niewiedzy.
- manu** – człowiek.
- Manu** – imię praojca ludzkości; syn Surji – boga słońca; autor kodeksów właściwego postępowania.
- manurabhawa(m)** – urodzenie się człowiekiem (*manu* + *bhawa*).
- manuszjaloka** – świat ludzi.
- mimansa (mimamsa)** – wielka myśl, refleksja, teoria, badanie, rozważanie; jeden z systemów filozoficznych hinduizmu.
- moksza** – wyzwolenie z więzów doczesności, najwyższy cel ludzkiego życia.
- mukti** – stan wolności od wszelkich doczesnych więzów, wyzwolenie, inaczej *moksza*.

- mula(m)** – pierwotna substancja, podstawa, rdzeń, korzeń, przyczyna.
- mumukszutwa(m)** – pragnienie wyzwolenia.
- na** – nie, ani, aby nie.
- nama(m)** – imię, nazwa.
- Narajana** – jedno z imion Wisznu.
- nididhjasana** – głęboka medytacja.
- nijathi** – ustalony porządek rzeczy.
- nilaja(m)** – miejsce schronienia.
- nimitta** – instrumentalna, sprawcza, skuteczna (przyczyna).
- nirguna** – dosł.: „bez właściwości”; pozbawiony formy, cech, atrybutów; w odniesieniu do brahmana pojęcie to opisuje jedność bez dwoistości, Absolut; por.: **saguna**.
- nitja(m)** – odwieczny, stały, niezmienny.
- niwritti** – odsunięcie się od doczesnych działań, nieprzywiązanie, zaprzestanie, zanik, powrót; wewnętrzny.
- njaja** – logiczne wnioskowanie; jedna ze szkół filozoficznych (*darśana*) założona przez Gautamę.
- OM** albo **AUM** – sylaba będąca najważniejszą mantrą; pierwotny dźwięk znany też jako pranawa, pranawanada, akszara, omkara.
- osadha(m)** – roślina.
- padartha** – materia, przedmiot materialny; znaczenie słowa, to, co odpowiada słowu.
- padoasja** – jedno z czterech, czwarta część; stopa.
- paksza** – zaprzeczenie, opinia, pogląd; strona, połowa.
- pandit(a)** – uczonego, nauczyciel, filozof.
- pañcagni** – pięć mistycznych ognii obecnych w ciele.
- para(m)** – poza, ponad, najwyższy, najsubtelniejszy, obdarzony najwyższą chwałą.
- para-akaśa** – najwyższa, doskonała przestrzeń.
- parabrahman** – najsubtelniejszy, najwyższy, wszechprzenikający aspekt stworzonego świata, dusza wszechświata, Absolut.

- paramartha** – to, co ponad materią, najwyższa prawda, najwyższy cel.
- paramatma** – najwyższa jaźń, Ja, prawdziwa boska natura, najwyższa, czysta, kosmiczna świadomość, z której wszystko powstało i w której wszystko istnieje.
- parartha** – najwyższe dobro, prawda.
- paraśakti** – najwyższa moc, najwyższa siła, boska energia.
- paratattwa** – najwyższy pierwiastek, najwyższa zasada, prawda absolutna.
- parawaśa(m)** – pochodzący z zewnątrz; podporządkowany czemuś zewnętrznemu.
- paśjati** – patrzeć (na zewnątrz), oglądać, obserwować.
- paśu(h)** – zwierzę, bydło, bestia; stado zwierząt.
- phala** – owoc, pestka; skutek, zysk lub strata; dar.
- piszta** – mąka; *pisztada* – jedzenie mąki.
- pradhana** – pramateria, pierwotna nieukształtowana materia, materialne źródło świata, jego materialna podstawa.
- pradżaja** – władza; zwycięstwo.
- pradźnia(na)(m)** – najwyższa mądrość, wielka, wyższa (*pra*-dźniana; niezmienna, niepodzielona świadomość.
- pradźniam brahma** – brahman to najwyższa mądrość; brahman to niezmienna, niepodzielona świadomość.
- pradźniatma** – świadomość.
- Prahlada** – wielki wielbiciel Wisznu; syn króla demonów Hiranjakasipu, prześladowany przez własnego ojca za szczerą miłość do Boga.
- prakaśa** – widzialność, jasność, świetlistość, przejawienie.
- prakriti** – naturalna forma, naturalny stan; wzór, model; pramateria, przyczyna; także: natura, nietrwały świat, na który składają się ego, intelekt, umysł i pięć żywiołów – z tych ośmiu elementów powstaje świat materialny i subtelnny; również: rdzeń słowa.

- pralaja** – koniec, rozpad, roztopienie się wszechświata.
- prana(h)** – życie, duch; oddech życia, energia życia należąca do ciała subtelnego, spełniająca w ludzkim organizmie pięć podstawowych funkcji życiowych, stąd mówi się o pięciu pranach: 1. **prana** – energia oddechu, 2. **apana** – energia wydalania, 3. **samana** – energia trawienia i dostarczania składników do poszczególnych organów i komórek ciała, 4. **udana** – energia, dzięki której funkcjonuje umysł, 5. **wjana** – energia wymiany międzykomórkowej. Także: wdech, oddech, żywotność.
- pranamajakośa** – powłoka energii życiowej.
- pranawa, pranawanada** – pierwotna sylaba OM, dźwięk uznawany za najsubtelniejsze przejawienie brahmana (*nada* – dźwięk).
- prani(n)** – żywa, czująca istota; człowiek lub zwierzę.
- prapańca** – kosmos, stworzony świat, który składa się z pięciu (*pańca*) żywiołów.
- prapti** – zstąpienie, pojawienie się; także: osiągnięcie (czegoś).
- prasiddha** – dobrze znane.
- prasthana** – odejście, marsz, miejsce pochodzenia, źródło.
- Prasthanatraya** – trzy podstawowe teksty wedanty – Upaniszady, Bhagawadgita i *Brahmasutry*.
- pratjaksza** – postrzegalny, bezpośredni (dowód), wyrazisty, wprost; bezpośrednia percepcja.
- prawritti** – działania w świecie; przywiązanie; na zewnątrz.
- prema** – wszechogarniająca, doskonała, czysta, bezwarunkowa, boska miłość, miłość nie podlegająca żadnym zmianom.
- prija(m)** – to, co wzbudza przywiązanie i miłość; ujmujący, upragniony, dający zadowolenie, oczekiwany, ukochany; niewyczerpane źródło radości.
- prithivi** – ziemia, żywioł ziemi; jeden z pięciu żywiołów.

pudża – rytualne oddawanie czci Bogu.

purna(m) – pełnia; pełny, cały, wypełniony, kompletny;
także: kosmos.

purusza – duch, Pan, Bóg, stwórczyni wszechświata; jaźń,
świadek, aspekt męski; istota, osoba, człowiek.

purwa – wcześniejszy, przed, dawny, pierwszy.

purwapaksza – jedna z technik badania prawdy polegająca
na zaprzeczaniu (*paksza*) uprzedniej (*purwa*) tezie.

radžas albo **radżoguna** – aktywność, emocjonalność,
namiętność.

rasa(m) – smak, esencja, słodycz, sok.

Rudra – jedno z imion Śiwy.

rupa(m) – forma, kształt, postać.

sa – ten, ta, to (*sa eśa* – ten, ta, to właśnie).

sabda(m) – słowo, dźwięk.

sabdat – jeśli użyto słowa.

sadhana – dyscyplina, praktyka duchowa, np. modlitwa,
kontemplacja Boga, medytacja, służba; praktyka
duchowa mająca na celu przekształcanie złych cech
charakteru w dobre.

sadhanaćatusztaja – cztery kwalifikacje: równowaga,
samokontrola, panowanie nad zmysłami oraz wytrwałość.

sagara – ocean.

saguna – dosł.: „z właściwościami”; posiadający formę,
cechy, atrybuty; w odniesieniu do brahmana pojęcie to
opisuje brahmana przejawionego, na przykład w postaci
ludzkiej; por.: **nirguna**.

sama – panowanie nad działalnością umysłu, równowaga,
czystość umysłu, uczciwość.

samadhana – równowaga umysłu, zatrzymanie umysłu
w stanie kontemplacji.

saman – hymn, rytmiczna pieśń ku chwale Boga.

samana – patrz: **prana**.

- samanwaja(t)** – czynnik harmonizujący, jednakowe następstwo, wspólny wniosek, poczucie wspólnoty.
- sambandha** – związek, relacja.
- samparka** – mieszanie, łączenie (*samprić* – mieszać).
- sampat(-d)** – obfitość, bogactwo, powodzenie, osiągnięcie, warunek powodzenia, poprawność.
- samsara (sansara)** – dosł.: zmiana, przepływ; zmienny świat, świat przedmiotów; kołowrót wcieleń.
- Sanathana Sarathi** – dosł.: odwieczny woźnica.
Miesięcznik wydawany w aśramie Sai Baby od 1959 r. Tytuł nawiązuje do Kriszny, który przed rozpoczęciem wielkiej wojny, opisanej w eposie Mahabharata, przekazał Ardżunie słynną Bhagawadgitę, a podczas walki powoził jego rydwanem.
- sankalpa** – zamiar, postanowienie, pragnienie; boska wola.
- sankhja** – jeden z sześciu systemów filozoficznych hinduizmu (*darśana*), stworzony przez mędrca Kapilę, traktujący o wyzwoleniu duszy z więzów doczesnej egzystencji.
- sarwa(m)** – wszystko, cały, wszędzie, wszechświat; przedrostek *wszech-*.
- sarwam khalwidam brahma** – wszystko jest brahmanem.
- sarwatma** – zawierający wszystko, zawarty we wszystkim, dusza wszystkiego.
- sarwatra** – wszędzie, w każdym przypadku.
- sat** – rzeczywistość, byt, bycie, istnienie; to, co nie podlega żadnym zmianom.
- sat-ćit-ananda** – dosł.: „istnienie-świadomość-szczęśliwość”.
Formuła hinduistyczna opisująca rzeczywistość jako jednię bytu, świadomości i doświadczenia, której doznanie równoznaczne jest z doznaniem atmy lub brahmana.

- satdarśan** – właściwe, niezafalszowane widzenie.
- satja(m)** – prawda absolutna, najwyższa prawda, która nie ulega żadnym zmianom.
- sattwa** albo **sattwaguna** – równowaga, dobro, prawda, czystość, spokój, światłość.
- siddhanta** – dowiedziony wniosek, ostatecznie ustalony cel, opinia, prawda; wnioskowanie.
- so-ham** – On-ja (On w znaczeniu *brahman*, *Bóg*), ja jestem Nim, On jest mną (*sa* + *aham*).
- śriszti** – kreacja, stwarzanie.
- sthawara** – nieruchomy, nie poruszający się.
- sthiti** – podtrzymywanie, utrzymywanie, trwanie.
- sthula** – materialny, ciężki, gruby; także ciało materialne, fizyczne.
- sthuladriszti** – widzenie z perspektywy fizycznej.
- sudarśan** – doskonale, właściwe, dobre, piękne (*su*) widzenie (*darśan*).
- sukha(m)** – łatwość, przyjemność, pomyślność, szczęście.
- sukszma** – subtelny; także ciało subtelne.
- sukszmadriszti** – wgląd subtelny, widzenie subtelne.
- suszupti** – stan snu głębokiego; całkowita nieświadomość.
- sutra** – aforyzm, zbiór krótkich sentencji; także: nić, sznur.
- swa** – w sobie, własny, własna jaźń, dusza, ego.
- swabhawa** – wrodzony, własna (*swa*) natura, własna istota, charakterystyka, istnienie (*bhawa*).
- swadharma** – dharma odnosząca się do danej osoby lub przedmiotu, pozostająca w harmonii z wolą Boga.
- swarupa** – forma, ucieleśnienie, prawdziwa, rdzenna, pierwotna natura, naturalny stan.
- swatantra** – wolność, całkowita niezależność.
- śakti** – siła, moc, zdolność; boska energia; aspekt żeński.
- Śankaraćarja (Adi Śankara)** – 788-820 r.; jeden z największych świętych i filozofów Indii, mędrzec, główny reprezentant filozofii adwajty – niedwoistości.

śarira – ciało.

śaririka – wszystkie składniki ucieleśnionej atmy.

śastra – polecenie, reguła, pouczenie, (dobra) rada;
podręcznik, pismo święte; por.: **śastry**.

śastradrisztja – z punktu widzenia pism świętych, zgodnie z pismami.

śastry – dosł.: reguły, zasady; termin określający teksty sanskryckie traktujące o różnych dziedzinach wiedzy i prawa, komentarze tekstów filozoficznych; również: pisma święte, teksty obejmujące Wedy, itihasy, purany, smriti i inne; reguły moralne i etyczne.

śaśwata(m) – wieczny, stały.

Śiwa – uosobienie jednego z trzech podstawowych aspektów Boga w hinduiźmie; ten, który niszczy i oczyszcza. Śiwa prowadzi do samorealizacji, do brahmana.

śraddha – wiara; niewzruszona wiara w święte teksty i nauczyciela, który je objaśnia.

śraddhawan – człowiek posiadający wiarę.

śrawana(m) – słuchanie (śpiewu, nauk).

śrejomarga – ścieżka (*marga*) spełnienia.

Śri – tytuł wyrażający szacunek.

śrutatwa(t) – jak nauczane przez śruti.

śruti – usłyszane; najstarsze objawione święte pisma, m.in. Wedy.

śudra – czwarty, najniższy stan społeczny dawnych Indii (robotnicy).

tadžas – dosł.: „pełen światła”; świetlisty, uformowany z duchowej światłości (*tedżasu*); istota doświadczająca marzeń sennych zbudowana z umysłu, intelektu, pięciu pran, pięciu zmysłów poznania i pięciu elementów; dusza indywidualna w stanie snu (marzeń sennych).

tamas albo **tamoguna** – bezwolność, inercja, pasywność, ciemność, niewiedza, ośpienie.

- tapas** – żarliwa tęsknota do Boga, żar tęsknoty; dyscyplina wewnętrzna podejmowana w celu pokonania albo „spalenia w żarze tęsknoty” wszelkich przeszkód na drodze do boskości; wstrzemięźliwość, asceza.
- tat** – tamten, ta, to, tam, wtedy, tak, dlatego (od: *tad*); brahman (w mahawakji *tat twam asi*).
- tat twam asi** – tym (brahmanem) jesteś ty.
- tatastha** – cecha charakterystyczna, aczkolwiek różna od prawdziwej natury przedmiotu, pochodna.
- tatha** – tak, w ten sposób, podobnie.
- tattwa** – pierwiastek, prawda, rdzeń, treść, istota, zasada każdej rzeczy.
- tedžas** – dosł.: „blask, żar”; światło, promień, poświata, ogień; magiczna lub duchowa siła, moc, splendor, majestat, chwała.
- titikša** – czujność, hart, wyrozumiałość, umiejętność znoszenia cierpienia i zachowania równowagi wobec wzlotów i upadków.
- tjaga(m)** – wyrzeczenie, poświęcenie.
- tjagena** – to (*ena*) wyrzeczenie (*tjaga*).
- traja** – potrójny, trójka, składający się z trzech, triada.
- tu** – ale, i, albo; teraz; proszę.
- turija** – czwarty; czwarty stan świadomości, stan nadświadomości istniejący ponad trzema znanymi stanami – jawy, snu (marzeń sennych) i snu głębokiego; nieopisywalny stan świadomości absolutnej.
- twam** – ty.
- udana** – patrz: **prana**.
- upadana** – najbliższa, bezpośrednia, materialna (przyczyna).
- upadeša** – nauka, duchowe pouczenie; inicjacja.
- upadešat** – ze względu na nauki.
- upadhi** – pojemnik, pokrowiec, przebranie; ograniczenie, uwarunkowanie; substytut.

- Upaniszady** – teksty o treści religijno-filozoficznej pochodzące z VIII-III w. p.n.e., należące do wedyjskiego objawienia (śruti). Stanowią uzupełnienie wiedzy zawartej w Wedach, są główną podstawą wedanty, filozoficznego zakończenia Wed. Wraz z Wedami tworzą najstarszy zbiór pism filozoficznych Indii.
- uparati** – uciszenie (*uparata*), wyciszenie umysłu przez wycofanie zmysłów ze świata zewnętrznego.
- uttara** – wyższy, północny, następny (późniejszy), przeciwieństwo *purwa*; w filozofii mimansy – odpowiedź.
- wahini** – strumień, przepływ.
- wajragja** – bezpragnieniowość, beznamiętność, nieprzywiązanie, wyrzeczenie.
- wajśeszika** – późniejsza szkoła filozoficzna systemu najai założona przez mędrca Kanadę.
- wajśja** – w dawnych Indiach społeczna klasa obejmująca producentów (rolników, rzemieślników, kupców).
- Waju** – bóg wiatru.
- waju** – wiatr, powietrze; jeden z pięciu żywiołów.
- walli** – część, rozdział.
- Wamadewa** – mędrzec, pustelnik z czasów wedyjskich, przyjaciel Waśiszy, kapłan na dworze króla Daśarathy.
- warnika(m)** – rozdział, sekcja książki; opisany.
- Waruna** – jeden z głównych bogów Rigwedy, bóg deszczu, wody, oceanu, nocy; wielki mędrzec.
- weda** – objawienie prawdy, prawdziwa, święta wiedza.
- wedanta** – nauka o naturze rzeczywistości; traktaty filozoficzne stanowiące zwieńczenie i zakończenie (*anta*) Wed, zawarte przede wszystkim w Upaniszadach; jeden z sześciu systemów filozoficznych hinduizmu.
- Wedy** – najstarsze teksty indyjskie uważane za przesłanie objawione (śruti) mędrcom przez Boga. Są to poetyckie hymny, mantry i inne teksty recytowane lub śpiewane przez braminów.

wiçara(na) – dociekanie, analiza, zgłębianie, kontemplacja natury jażni, kontemplacja prawdy.

widja – nauka, wiedza.

widźanihi – poznawaj (od *widźniana*).

widźniana (widźana) – zrozumienie, pojmowanie; mądrość, wiedza intuicyjna, duchowa.

widźniamajakośa – powłoka wiedzy, intelektu.

wiraga(h) – patrz: **wajragja**.

Wisznu – uosobienie jednego z trzech podstawowych aspektów Boga w hinduiźmie; ten, który chroni i podtrzymuje całe stworzenie.

wiśwa – całość stworzenia; także dusza indywidualna w stanie jawy.

wiweka – zdolność rozróżniania (pomiędzy rzeczywistym a nierzeczywistym, wiecznym a przemijającym); wnikliwość, zdrowy rozsądek.

wjakti – przejawiający się, przejawiony; (szczególny) wygląd, jednostka indywidualna, osobowość.

wjana – patrz: **prana**.

Wjasa – riszi, który skompilował Wedy; uchodzi za autora Mahabharaty.

Indeks słów i wyrażen sanskryckich

abhidhanat 105, 118
abhjasat 103, 118
ačara 75, 118
ačetana 70, 75, 77, 118
adheja 76, 118
adi 118
adwajta 49, 107, 118, 125, 133
adžara 110, 118
adźniana 16, 18, 22, 33, 64, 65, 111, 118
adźnianaawritti 41, 118
agami 31, 118
agni 55, 118
aham 113, 118, 133
aham brahmasmi 112, 113, 118
ahamkara 81, 118
ahawanija 94, 118
ajam 62, 118
ajam atma brahma 62, 113, 119
akaša 55, 119
akhanda 107, 119
akszaja 95, 119
akszara 95, 119, 128
alambanam 76, 119

amrita 107, 110, 119
amritattwa 16, 17, 119
an 73, 119
ananda 18, 19, 60, 61, 62, 74, 80, 88, 89, 90, 99, 100,
101, 102, 103, 104, 106, 110, 119
anandaloka 95, 119
anandamaja 100, 103, 119
anandamajakośa 67, 68, 99, 100, 101, 119
anandaswarupa 99, 102, 110, 119
ananta 53, 55, 56, 103, 113, 119
anasuh 16, 17, 119
anitja 99, 119
anna 55, 59, 61, 119
annamaja 100, 119
annamajakośa 67, 68, 99, 100, 119
antahkarana 81, 95, 119
antar 119, 120
antardźagat 62, 120
antarmukha 81, 120
anugamat 109, 120
anumana 57, 120
anuraga 74, 120
apana 94, 120, 130
aparokszabrahmadźniana 113, 120
apjaja 92, 120
aprimeja 57, 120
apuruszeja 15, 56, 120
Ardźuna 121, 132
asabda 70, 71, 75, 120
asi 120
asja 40, 114, 120
asti 45, 47, 53, 106, 120
aśram 132

atha 21, 23, 34, 120
atma 12, 18, 19, 24, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37,
38, 62, 67, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 83, 84, 89, 91, 92,
94, 99, 100, 101, 102, 113, 119, 120, 132, 134
atmadźniana 33, 34, 120
atmawaśa 101, 120
atmiczny 29, 37, 39, 75, 80, 83, 89, 90, 91, 120
ato 21, 23, 35, 120
awaćana 85, 120
awatar 120, 123, 125, 126
awinabhawa 90, 112, 121
baddha 79, 121
bhadźan 26, 121
Bhagawadgita 15, 19, 121, 130, 132
Bhagawan 12, 121
bhagawat 85, 121
bhati 45, 47, 53, 54, 106, 121
bhawa 36, 121, 127, 133
bhawati 46, 54, 74, 121
bhoga 25, 121
bhuma 112, 121
bhuty 95, 106, 121
Brahma 121, 122
brahmaćajtanja 75, 121
brahmadźidźniasa 21, 23, 24, 121
brahmajwa 46, 54, 122
brahmaloka 65, 94, 95, 119, 122
brahman 11, 12, 19, 21, 23, 24, 33, 34, 35, 36, 37, 38,
39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 55,
56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 70, 71, 72, 73,
74, 76, 77, 80, 87, 91, 92, 93, 96, 97, 98, 99, 100, 101,
102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113,
114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 128, 129,
130, 131, 132, 133, 134, 135

brahmananda 60, 122
Brahmasutry 11, 12, 15, 19, 20, 23, 62, 122, 130
brahmawid 46, 54, 122
brahmawid brahmajwa bhawati 46, 54, 122
brahmawidja 12, 59, 62, 65, 66, 80, 122
bramin 28, 122, 136
Brigu 60, 61, 122
Brihadaranjaka-upaniszada 74
buddhi 27, 37, 81, 95, 122
ća 85, 97, 103, 122
ćajtanja 72, 76, 77, 96, 122
ćara 75, 118, 122
ćarana 105, 107, 122
ćetana 75, 77, 123
ćet, ćed 78, 122
ćit 93, 106, 121, 123
ćitta 81, 123
dajwa 75, 123
dakszinagni 94, 123
dama 25, 27, 33, 123
darśan 123, 126, 133
darśana 19, 20, 123, 128, 132
Daśaratha 136
deha 123
dehadriszti 90, 123
dewa 76, 123
dhana 17, 123
dhanena 16, 17, 123
dharma 21, 28, 48, 123, 133
dharmadziđniasa 21, 123
dhjana 26, 123
dipjati 108, 123
diwi 107, 124

drishti 123, 124
dukha 18, 101, 124
dzidźniasa 24, 124
dźa 93, 124
dźada 79, 93, 124
Dźagadiśwara 74, 124
dźagat 17, 25, 40, 41, 43, 70, 71, 72, 74, 93, 120, 124
Dźajmini 20, 124
dźala 55, 124
Dźanaka 125
dźangama 77, 124
dźanma 40, 73, 114, 124
dźanmadjasja 40, 43, 48, 114
dźiwanmukta 12, 16, 124
dźiwatma 20, 100, 101, 124
dźiwatmajkja 32, 124
dźiwi 38, 79, 92, 94, 95, 96, 117, 124
dźjoti 105, 106, 107, 108, 124
dźniana 17, 21, 22, 29, 32, 33, 42, 47, 53, 55, 64, 66,
73, 103, 113, 124, 129
dźnianin 90, 124
dźapa 26, 124
eke 16, 17, 124
eśa 110, 124
ewa 103, 111, 124
ga 93, 125
gaunah 78, 125
Gautama 20, 125, 128
gotra 29, 125
guda 98, 125
guny 71, 125
guru 15, 30, 31, 32, 125
hejatwa 85, 125

Hiranjakasipu 59, 125, 129
ihamutra 25, 125
ikszater 70, 71, 75, 78, 125
Indra 109, 110, 111, 112, 113, 114, 125
indrija 95, 125
Iśwara 72, 98, 117, 124, 125
iti 89, 125
itihasy 134
itjekakszara 62, 125
jadźnia 74, 125
Jadźniawalkja 74, 125, 127
jatha 40, 43, 48, 114, 125
joga 121, 123, 125
jonitwat 56, 57, 58, 126
Kajwalja-upaniszada 16, 17
kamja 22, 126
Kanada 20, 126, 136
Kapila (Kapilaćarja) 20, 126, 132
karana 85, 86, 89, 126
karma 16, 17, 18, 21, 22, 29, 31, 35, 63, 64, 65, 66, 67,
94, 126
karmiczny 31, 126
Kaurawowie 121
khalwidam 115, 126
kośa 126
Kriszna 121, 132
kszatrija 28, 126
kudarśan 11, 87, 126
Kurukszetra 121
labhate 22, 126
laja 73, 126
lakszana 49, 52, 53, 126
lila 51, 126

loka 77, 106, 127
Mahabharata 121, 132, 137
mahakarana 89, 127
mahawakja 135
maja 42, 44, 49, 54, 127
Majtreji 74, 127
mam 111, 127
manana 30, 127
manas 27, 60, 61, 81, 127
manomajakoša 67, 99, 100, 127
mantra 73, 84, 103, 104, 124, 127, 128, 136
manu 113, 127
Manu 122, 127
manurabhawa 113, 127
manuszjaloka 65, 127
marga 134
mimansa 20, 21, 123, 124, 127, 136
moksza 11, 16, 17, 29, 33, 34, 38, 65, 87, 88, 127
mukti 33, 124, 127
mula 79, 128
mumukszutwa 33, 34, 128
na 16, 70, 71, 75, 78, 128
nada 130
nama 45, 47, 128
Narajana 59, 128
Narasimha 125
nididhjasana 30, 128
nijathi 41, 128
nilaja 89, 128
nimitta 85, 128
nirguna 72, 131
nitja 24, 99, 128
niwritti 29, 31, 128

njaja 20, 123, 128, 136
njaja daršana 20, 123
OM (AUM) 61, 62, 83, 128, 130
omkara 128
osadhā 55, 128
padārtha 73, 86, 88, 128
padoasja 106, 128
paksza 128, 131
Pandawowie 121
pandit 52, 128
pańća 130
pańćagni 94, 128
para 107, 128
para-akaśa 100, 128
parabrahman 46, 95, 96, 106, 107, 128
paramārtha 73, 86, 129
paramatma 29, 54, 67, 71, 88, 95, 96, 98, 100, 101, 129
parārtha 129
paraśakti 100, 129
paratattwa 87, 129
parawaśa 101, 129
paśjati 89, 129
paśu 89, 129
patjapatti 122
phala 25, 129
piszta 98, 129
pisztadi 98
pradhana 71, 72, 79, 129
pradžaja 16, 129
pradźniana 76, 77, 83, 129
pradźnīanam brahma 113, 129
pradźnīatma 110, 129
Prahlada 59, 129

prakaśa 54, 129
prakriti 49, 71, 79, 80, 125, 129
pralaja 40, 108, 130
prana 60, 61, 67, 73, 81, 94, 99, 109, 110, 111, 112,
113, 114, 120, 130, 131, 134, 135, 137
pranamajakośa 67, 99, 100, 130
pranawa 62, 128, 130
pranawanada 128, 130
prani 73, 130
prapańća 40, 42, 74, 77, 85, 130
prapti 88, 130
prasiddha 115, 130
prasthana 15, 130
Prasthanatraja 15, 130
pratjaksza 57, 130
prawritti 29, 31, 130
prema 42, 130
prijam 45, 47, 53, 54, 74, 106, 130
prithiwi 55, 130
pudža 26, 131
purany 134
purna 84, 131
purusza 71, 74, 79, 117, 131
Puruszasuktam 106
purwa 20, 21, 131, 136
purwa mimansa 20, 21, 123
purwapaksza 131
radžas 26, 71, 125, 131
radžoguna 131
rasa 88, 131
Rigweda 136
riszi 125, 126, 137
Rudra 109, 131

rupa 45, 47, 86, 131
sa 110, 131, 133
sabda 58, 70, 131
sabdat 78, 131
sadasat 127
sadhana 19, 27, 28, 32, 131
sadhanaćatusztaja 19, 131
sagara 36, 131
saguna 72, 80, 128, 131
sama 25, 26, 33, 131
samadhana 25, 32, 33, 131
saman 94, 131
samana 94, 130, 131
samanwaja 63, 68, 69, 132
sambandha 90, 112, 132
samparka 98, 132
sampat 32, 132
samsara 18, 132
Sanathana Sarathi 12, 132
sankalpa 52, 70, 75, 76, 85, 132
sankhja 20, 71, 123, 126, 132
sankhja darśana 20, 123
sarwa 32, 74, 76, 101, 113, 115, 132
sarwam khalwidam brahma 115, 132
sarwatma 113, 132
sarwatra 115, 132
sat 43, 70, 77, 78, 79, 92, 93, 96, 106, 120, 132
sat-ćit-ananda 12, 16, 132
satdarśan 87, 133
satja 24, 41, 47, 53, 55, 103, 113, 133
sattwa 71, 125, 133
sattwaguna 133
siddhanta 20, 133

smṛiti 134
so-ham 46, 133
sriszti 40, 133
sthawara 77, 133
sthiti 40, 133
sthula 89, 133
sthuladriszti 72, 133
sudarśan 11, 133
sukha 101, 133
sukszma 89, 99, 133
sukszmadriszti 72, 133
Surja 127
suszupti 82, 133
sutra 11, 20, 23, 34, 35, 37, 43, 47, 52, 68, 71, 73, 74,
75, 78, 84, 91, 96, 100, 103, 109, 114, 133
swa 92, 133
swabhawa 42, 133
swadharma 28, 133
swarupa 44, 45, 53, 88, 111, 133
swatantra 47, 133
śakti 51, 117, 133
Śankara (Śankaračarja) 64, 66, 133
śarira 19, 134
śaririka 19, 134
śaririka śastra 19
śastra 19, 134
śastradrisztja 112, 134
śastry 15, 19, 31, 32, 33, 35, 56, 57, 58, 64, 66, 67, 134
śaśwata 56, 134
Śiwa 125, 131, 134
śraddha 22, 25, 31, 32, 33, 134
śraddhawan 22, 134
śrawana 30, 134

śrejomarga 32, 134
Śri 12, 134
śrutatwa 97, 134
śruti 15, 54, 63, 78, 97, 98, 134, 136
śudra 29, 134
tajdžas 82, 134
Tajttirija-upanisada 48, 60, 62
tamas 26, 28, 71, 96, 125, 134
tamoguna 134
tapas 60, 135
tat 63, 68, 73, 135
tatastha 44, 49, 52, 135
tatha 109, 135
tattwa 76, 135
tat twam asi 112, 135
tedžas 82, 134, 135
titiksza 25, 30, 31, 33, 135
tjaga 135
tjagena 16, 17, 135
traja 15, 135
tu 63, 68, 112, 135
turija 81, 83, 84, 135
twam 135
udana 94, 95, 130, 135
upadana 85, 86, 135
upadeśa 112, 135
upadeśat 115, 135
upadhi 20, 99, 135
Upanisady 15, 18, 19, 20, 23, 64, 97, 105, 107, 115,
125, 130, 136
uparati 25, 28, 29, 33, 136
uttara 20, 21, 136
uttara mimansa 20, 21, 123

wahini 136
wajragja 25, 34, 136, 137
wajśeszika 20, 123, 126, 136
wajśeszika darśana 20, 123
wajśja 29, 136
waju 55, 136
Waju 109, 136
walli 60, 136
Wamadewa 112, 113, 136
warnika 103, 136
Waruna 60, 61, 122, 136
Waśiszta 136
weda 56, 70, 136
wedanta 11, 19, 20, 23, 24, 53, 64, 93, 98, 115, 122,
123, 136
wedanta darśana 19, 20, 123
Wedantasutry 122
Wedy 15, 20, 21, 29, 37, 46, 54, 57, 58, 70, 71, 77, 78,
79, 80, 97, 98, 99, 115, 134, 136, 137
wiçara 66, 137
widja 12, 137
widźanihi 111, 137
widźniana 60, 61, 73, 100, 137
widźniamajakośa 67, 99, 100, 137
wiraga 25, 137
Wisznu 20, 44, 49, 125, 128, 137
wiśwa 106, 137
wiweka 24, 34, 137
wjakti 83, 137
wjana 94, 130, 137
Wjasa 20, 124, 137

Copyright page in English

The copyright vests with Sri Sathya Sai Sadhana Trust,
Publications Division, Prasanthi Nilayam, P.O. 515 134,
Anantapur Dist. A.P., India

Book title: Sutra Wahini – strumień aforyzmów o brahmanie

Authors of translation: Jolanta Carko, Kazimierz Borkowski,
Ewa Serwańska, Bogusław Posmyk, Izabela Szaniawska,
Agnieszka Baranowska

Publisher:

Stowarzyszenie Sathya Sai,
ul. Osadników 29a, 72-020 Trzebież, Poland

Copyright holder to the Polish edition:

Stowarzyszenie Sathya Sai,
ul. Osadników 29a, 72-020 Trzebież, Poland

Original title:

Sutra Vahini (Stream of Aphorisms on Brahman)

Original author: Bhagavan Sri Sathya Sai Baba

Original publisher: The Convener,
Sri Sathya Sai Sadhana Trust, Publications Division,
Prasanthi Nilayam, India, Pin Code 515 134

Original copyright holder: Sri Sathya Sai Sadhana Trust,
Publications Division, Prasanthi Nilayam,
India – Pin Code 515 134

First edition, 2012

Reprints: – – –

Number of copies printed: 300

